

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KAŽDODENNOST CÍSAŘSKÉHO VYSLANCE VE
SVĚTLE CESTOVNÍHO DENÍKU. GOTTLIEB
AMADEUS Z WINDISCHGRÄTZU A JEHO
DIPLOMATICKÁ CESTA PO DVORECH KNÍŽAT A
KURFIŘTŮ ŘÍMSKO-NĚMECKÉ ŘÍŠE ROKU 1661

Vedoucí práce: PhDr. Rostislav Smíšek, Ph.D.

Autor práce: Monika Bundová

Studijní obor: Historie

Ročník: 3

2012

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Plasy 26. července 2012

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Rostislavu Smíškovi, Ph.D., za odborné vedení mé práce, připomínky a cenné rady. Mé díky patří také pracovníkům SOA Plzeň, pobočky v Klášteře u Nepomuku, kteří mi umožnili studium pramenů. Rovněž děkuji mé rodině a přátelům za podporu, kterou mi poskytovali během celého mého studia.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce se zabývá diplomatickou cestou Gottlieba Amadea z Windischgrätzu po dvorech knížat a kurfiřtů Římsko-německé říše na počátku roku 1661. Nejprve představuje osobnost hraběte z Windischgrätzu a pokouší se zmapovat jeho dvorskou a diplomatickou kariéru. Také se věnuje obecně diplomacii a diplomatické kariéře na císařském dvoře v 17. století. Stěžejní část práce se zaměřuje zejména na každodennost hraběte z Windischgrätzu během vyslanecké mise po Římsko-německé říši roku 1661. Cílem je zrekonstruovat oficiální i neoficiální rovinu diplomatického jednání, při kterém zastupoval Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu habsburského císaře Leopolda I. Pozornost se upírá na šlechticovu sebe prezentaci a reprezentaci císařského majestátu v symbolické rovině. Předmětem zájmu je vyslancovo vnímání času a prostoru kolem něj, každodennost jeho cestování, rekonstrukce slavnostních vjezdů do měst, politické rokování, ale i rozličné šlechtické zábavy, kterých se ambasador zúčastnil na dvorech římsko-německé šlechty.

Annotacion

The presented bachelor thesis deals with the diplomatic travels of Gottlieb Amadeus Windischgrätz around the courts of princes and electors of The Holy Roman Empire of the German Nation at the beginning in 1661. At first it introduces the character of the Earl of Windischgrätz and tries to map his courtly and diplomatic career. It also deals with general diplomacy and diplomatic career at the imperial court in the 17th century. The main part of this thesis focuses on everyday life of the Earl of Windischgrätz during his ambassadorial mission around the The Holy Roman Empire of the German Nation in 1661. The goal is reconstruct the official and unofficial level of diplomatic negotiations, during which Gottlieb Amadeus Windischgrätz was the deputy of the Habsburg Emperor Leopold I. Attention is focused on the nobleman's self-presentation and representation of the imperial majesty at the symbolic level. The subject of interest is the ambassador's perception of time and space around him, his everyday travel, reconstruction of ceremonial arrivals to cities, political discussions, as well as various noble entertainment which was attended at the court of The Holy Roman nobility.

OBSAH:

I. Úvod	7
I.1. Pramenná základna, literatura a metodologická východiska	8
II. Barokní šlechtic Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu	13
III. Diplomatická kariéra na habsburském dvoře	20
IV. Každodennost Gottlieba Amadea z Windischgrätzu na jeho diplomatické cestě po dvorech knížat a kurfiřtů Římsko-německé říše roku 1661	23
IV.1 Cestování	25
IV.2 Slavnostní vjezdy císařského vyslance	29
IV.3 Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu a politická jednání	34
IV.4 Šlechtické kratochvíle na dvorech říšsko-německé šlechty očima císařského vyslance	40
IV.5 Vnímání prostoru a času	46
V. Závěr	50
VI. Seznam archivních pramenů a použité literatury	53
VII. 1 Seznam archivních pramenů	53
VII. 2 Seznam vydaných pramenů a použité literatury	55
VII. Příloha	62

I. Úvod

Šlechta se v období raného novověku řadila mezi privilegované vrstvy společnosti. Své výlučné postavení zakládala na několika pilířích, mezi které náležela pozemková držba, starobylost a podíl na výkonu politické moci.¹ V první polovině 17. století začali urození jedinci z jednotlivých zemí podunajské monarchie usilovat o politický a společenský vliv na císařském dvoře. Dvůr habsburských císařů přestaly vnímat pouze jako místo, kde mohli navazovat osobní kontakty s vlivnými hodnostáři či přímo s panovníkem. V očích urozených jedinců představovala služba císaři nástroj jejich reprezentace. Působení u vídeňského dvora způsobovalo sociální vymezení vůči ostatním příslušníkům této urozené vrstvy společnosti.² Mladí šlechtici z jednotlivých zemí monarchie přicházeli do Vídně s cílem uplatnit se ve dvorském úřadě.³ V ideálním případě mohli proniknout do vysokých dvorských úřadů, jež nabízely urozeným jedincům možnost získat uznání a prestiž.⁴

Mezi urozené jedince, kteří toužili proniknout do struktury císařského dvora, patřil také Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu. To se mu také podařilo, neboť vedle činnosti ve dvorských úřadech patřil ve druhé polovině 17. století k nejznámějším diplomatům Leopolda I. Předkládaná bakalářská práce si klade za cíl přiblížit každodenní život tohoto barokního velmože v průběhu jeho diplomatické mise po dvorech římsko-německých kurfiřtů a knížat, kterou vykonal na počátku roku 1661.⁵ V první části pojednání autorka představuje osobnost Gottlieba Amadea z Winidschgrätzu a pokusí se zmapovat jeho dvorskou a diplomatickou kariéru. Rovněž stručně naznačí šlechticovo majetkové a rodinné zázemí. Ve druhé části se bude zabývat evropskou diplomacií a

¹ Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010 (= Česká historie 22), s. 80, 223. Šlechta jako badatelské téma zaznamenala v devadesátých letech velký rozvoj. Historiografii shrnuje zejména Václav BŮŽEK, *Šlechta raného novověku v českém dějepisectví devadesátých let*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice, 1999, s. 5-28. Reflexi novějších prací přináší zejména obecně pojatá práce o šlechtě Tomáš KNOZ – Jan DVORÁK (edd.), *Šlechta v proměnách věků*, Brno 2011 (= Země a kultura ve střední Evropě 17). Srov. Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002; Petr MAŤA, *Svět české aristokracie 1500-1700*, Praha 2004; Ivo CERMAN, *Šlechtická kultura v 18. století. Česká šlechta a osvícenství*, Praha, 2011.

² Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= Monographia historica 11), s. 75.

³ P. MAŤA, *Svět*, s. 241.

⁴ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 74-75; P. MAŤA, *Svět*, s. 470.

⁵ Deník Gottlieba Amadea z Windischgrätzu se zachoval v opise a je uložen ve Státním oblastním archivu (dále jen SOA) Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Rodinný archiv (dále jen RA) Windischgrätzu, inv. č. 514, sign. 492.

jejím vývojem, který lze zaznamenat v 17. století.⁶ Tato část práce se také bude věnovat diplomatické kariéře, kterou mohli barokní šlechtici nastoupit na císařském dvoře. Autorka zde nastíní motivy urozených jedinců k výkonu diplomatické činnosti ve službách císaře a zamyslí se nad charakteristickými vlastnostmi ideálního barokního diplomata.⁷

V další – stěžejní – části této práce se autorka pojednání zaměří na jednotlivé aspekty každodenního života Gottlieba Amadea z Windischgrätzu jako císařského vyslance během konkrétní diplomatické mise. Svou pozornost upře zejména k událostem, při kterých vyslanec veřejně reprezentoval císařský majestát. V tomto případě půjde o slavnostní vjezdy, diplomatická jednání i šlechtické kratochvíle. Pozornost bude věnována i samotnému cestování šlechtice, jeho vnímání času a prostoru. Autorka se zde pokusí zodpovědět řadu kladených otázek. Jaký byl každodenní rytmus diplomata? Jak vnímal urozený jedinec přesuny mezi jednotlivými městy? Jak probíhaly slavnostní vjezdy císařského diplomata do říšských měst? Jaké uvítání jej čekalo na jednotlivých římsko-německých šlechtických dvorech, které navštívil? Účastnil se ambasador během diplomatické mise šlechtických zábav? Jak probíhaly?

I.1. Pramenná základna, literatura a metodologická východiska

Heuristický půdorys předkládané práce zahrnuje německy psané prameny dochované ve Státním oblastním archivu Plzeň, v pobočce Klášter u Nepomuku. K rekonstrukci šlechticovy diplomatické mise sloužil zejména cestovní deník z období od 1. ledna do 22. dubna 1661, do něhož si vyslanec zapisoval den po dni své každodenní potřeby.⁸ Deníkové záznamy vedl převážně ve třetí osobě jednotného čísla, přičemž sebe označoval jako „*Seine Excellenz*“.⁹ Deník přináší řadu informací o postavení

⁶ K tomu Jiří HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému poloviny 17. století*, in: Jan Zdichynec (ed.), *Od konfesijní konfrontace ke konfesijnímu míru*. Sborník z konference k 360. výročí uzavření vestfálského míru, Ústí nad Orlicí 2008, 222-234.

⁷ K diplomatické kariéře raně novověkých šlechticů zejména Klaus MÜLLER, *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westfälischen Frieden (1648-1740)*, Bonn 1976; P. MAŤA, *Svět*, s. 465-477; Heiko DROSTE, *Im Dienst der Krone. Schwedische Diplomaten im 17. Jahrhundert*, Berlin 2006; J. HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, in: Jan Zdichynec (ed.), *Od konfesijní konfrontace ke konfesijnímu míru*, s. 222-234.

⁸ Deník Gottlieba Amadea z Winidschgrätzu. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, inv.č. 514, sign. 492.

⁹ Toto oslovení náleželo právě císařskému vyslanci, k tomu blíže Gottfried STIEVE, *Europäisches Hoff-Ceremoniel, In welchem Nachricht gegeben wird, was es für eine Beschaffenheit habe mit der Prærogativa und dem aus selbiger fliessenden Ceremoniel, welches Zwischen Käyser-und königl.*

císařského vyslance na jednotlivých římsko-německých šlechtických dvorech, které navštívil. Nacházejí se zde popisy konkrétních ceremoniálů spojených s postavou ambasadora, například slavnostní vjezdy nebo oficiální audience. Deníkové záznamy rovněž prozrazují mocenské strategie vyslance i jeho hostitelů a ukazují neoficiální rovinu složitých diplomatických jednání.

Jiný typ pramene představují relace, které vyslanec během diplomatické mise pravidelně zasílal císaři.¹⁰ Šlo o oficiální korespondenci, ve které ambasador informoval Leopolda I. o průběhu vlastních diplomatických jednání.¹¹ V Rodinném archivu Windischgrätzů se nachází poměrně rozsáhlý soubor dalších pramenů, které se pojí s osobností Gottlieba Amadea z Windischgrätzu. Autorka jej částečně využila při zpracování základních životopisných údajů šlechtice.¹² K pokusu o rekonstrukci vyslancovy každodennosti využila také řadu vydaných pramenů, zejména cestovní deníky z období baroka.¹³ Stranou pozornosti neoponechala ani dobovou literaturu o tom, jakými vlastnostmi měl oplývat ideální diplomat.¹⁴

O osobnosti Gottlieba Amadea z Windischgrätzu nevyšla prozatím v českém prostředí žádná biografie. Proto předkládaná bakalářská práce vychází zejména z

Maiestaten, Churfürsten, Cardinälen, Fürsten und freyen Republicquen, dero Gesandten und Abgesandten beobachtet wird, Nebst beygefügetem Unterricht was ein Legatus á Latere, Nuncius Apostolicus, Ambassadeur, Envoyé Plenipotentarius, Commissarius, Resident, Agent, Secretarius, Deputatus, Consul, so wohl seiner Würde, als seinem Amte nach sei, und wie es mit dererselben character, Creditiv, Instuction, Passeport, Quartier, Inviolabilität, Immunität, Reception, Magnificentz, Tutulatur ec. beschaffen, auch was es wegen des ceremoniels, auf Frieden-Schlüssen und bey hufen, für mißhelligkeiten gegeben, Leibzig 1723, s. 288-291; J. HRBEK, Postavení diplomata v mezinárodním systému, s. 228, poznámka pod čarou č. 24.

¹⁰ Soubor relací z diplomatické cesty Gottlieba Amadea z Windischgrätzu. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, *Říšské a státní záležitosti-miscellanea 1661-1739*, inv. č. 1393/1, sign. 93.

¹¹ Zajímavé je, že v cestovním deníku není vůbec uveden cíl diplomatické mise ani záležitosti, které se projednávaly při různých diplomatických debatách na říšských dvorech, jež šlechtic navštívil. K vyslancovu úkolu na misi blíže Ludwig BITTNER – Lothar GROß (edd.), *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648) I.*, s. 124, 126, 129, 130, 131, 143 a 149.

¹² Srov. „Seznam použitých archivních pramenů“, který se nachází na konci této práce.

¹³ Zejména Simona BINKOVÁ – Josef POLIŠENSKÝ (edd.), *Česká touha cestovatelská. Cestopisy, deníky a listy ze 17. století*, Praha 1989; Jiří KUBEŠ, *Diplomaticko-úřední cesta generálního válečného komisaře Leopolda Antonína Josefa hraběte Šlika z Pasounu a Holíče (1663-1723) po středoněmeckých dvorech v roce 1706*, Východočeský sborník historický 11, 2002, s. 41-84; TÝŽ (ed.), *Kryštof Václav Nostic. Deník z cesty do Nizozemí v roce 1705*, Praha 2004. Srov. Marie KOLDINSKÁ – Petr MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997; Miroslava DURAJOVÁ – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Hieronymus der Ältere Schlick: Das tagebuch. Eine Selbstdarstellung aus den Jahren 1580-1582*, České Budějovice 2008 (= Prameny k českým dějinám 16.-18. století, řada B, svazek II). Ke šlechtickým deníkům v českém prostředí blíže Petr MAŤA, *Nejstarší české a moravské deníky (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*, in: *Folia historica bohemia* 18, 1997, s. 99-120.

¹⁴ Zejména G. STIEVE, *Europäisches Hoff-Ceremoniel*.

univerzálního lexikonu Heinricha Zedlera a životopisné encyklopedie Constantina von Wurzbacha.¹⁵ Nejnověji o životě Gottlieba Amadea z Windischgrätzu přinesl svědectví Stefan Siennell ve své práci o tajné konferenci – poradním orgánu císaře v otázkách vnitřní a zahraniční politiky podunajské monarchie – za vlády Leopolda I.¹⁶ Kusé zmínky o šlechticově vyslanecké činnosti lze nalézt rovněž v monografii Klause Müllera, jenž se zabýval diplomacií habsburských císařů v 17. století.¹⁷ Významný přínos pro dějiny diplomacie v 17. věku představuje práce německého historika Heika Drosteho, který se zaměřil na každodenní život vyslanců ve službách švédské koruny.¹⁸ V českém prostředí zatím vyšly pouze dílčí analytické studie k dějinám diplomacie 17. století. Jde zejména o práci Jiřího Hrbka, který se zabýval diplomatickou činností a zmapoval postavení diplomata v mezinárodním systému daného období.¹⁹ Stranou pozornosti nelze nechat ani edice deníků Kryštofa Václava z Nostic a Leopolda Antonína Šlika z jejich diplomatických misí na počátku 18. věku.²⁰ V posledních 20 letech je patrný značný zájem české historiografie o šlechtické cestování období baroka.²¹ I přes to, se začali práce zaměřené na diplomatické cesty objevovat teprve nedávno.²²

¹⁵ Johann Heinrich ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon Aller Wissenschaften und Künste LVII*, Halle-Leipzig 1732-1754. Constantin von WURZBACH, *Biographisches Lexicon des Kaisertums Österreich LVII*, Wien 1889.

¹⁶ Stefan SIENELL, *Die Geheime Konferenz unter Kaiser Leopold I. Personelle Strukturen und Methoden zur politischen Entscheidungsfindung am Wiener Hof*, Frankfurt am Main-Berlin-Bern-Bruxelles-New York-Oxford-Wien 2001, s. 188-189.

¹⁷ K. MÜLLER, *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen*, Zde se na s. 16, 24, 86, 90, 136, 148, 182, 184, 193, 233-234, 242, 271, 290, 306, 310, 323, 331, 339, 347, 349, nacházejí kusé zmínky o osobě Gottlieba Amadea z Windischgrätzu a jeho vylanecké činnosti.

¹⁸ H. DROSTE, *Im Dienst der Krone*.

¹⁹ J. HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 222-234.

²⁰ J. KUBEŠ, *Diplomaticko-úřední cesta*, s. 41-84; TÝŽ (ed.), *Kryštof Václav z Nostic; TÝŽ, Diplomatické cesty, kariéra a cestovní deníky v době okolo roku 1700 na příkladech cest Kryštofa Václava z Nostic a Leopolda Antonína Šlika*, in: Eva Frimmová – Elisabeth Klecker (edd.), *Itineraria Posoniensia. Sborník z mezinárodnej konferencie Cestopisy v novoveku, ktorá sa konala v dňoch 3.-5. novembra 2003 v Bratislave, Bratislava 2005*, s. 134-142.

²¹ Například práce Zdeňka HOJDY, „Kavalírské cesty“ v 17. století a zájem české šlechty o Itálii, in: Itálie, Čechy a střední Evropa, Praha 1986, s. 216-239; Milana HLAVAČKY, *Cestování v éře dostavníků*, Praha 1996; J. KUBEŠE, *Diplomaticko-úřední cesta*; I. CERMANA, *Vzdělání a socializace kancléře Rudolfa Chotka*, Český časopis historický 101, 2003, s. 818-853; J. KUBEŠE (ed.), *Kryštof Václav z Nostic; Martina HOLÉHO, Výchova a vzdělání české a moravské šlechty v 16. a v první třetině 17. století*, Folia historica bohemia 21, 2005, s. 111-210; M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělání z českých zemí na prahu novověku (1500-1620)*, Praha 2010 (Práce historického ústavu AV ČR, řada A, svazek 28).

²² Diplomatickými cestami se zabývá zejména J. KUBEŠ, *Diplomaticko-úřední cesta*; TÝŽ (ed.), *Kryštof Václav z Nostic*, s. 41-84; TÝŽ, *Diplomatické cesty, kariéra a cestovní deníky*, in: E. Frimmová – E. Klecker (edd.), *Itineraria Posoniensia*, s. 134-142.

Již bylo zmíněno, že předkládaná analýza nahlíží optikou dějin každodennosti na diplomatickou misi Gottlieba Amadea z Windischgrätzu po dvorech knížat a kurfiřtů Římsko-německé říše. Tento metodologický přístup se opírá zejména o historicko-antropologická východiska.²³ Metodologie založená na principu historické antropologie se v současné době těší veliké popularitě v české i zahraniční historiografii. Průkopníky tohoto metodologického konceptu se stali němečtí historikové Richard van Dülmen, Michael Mitterauer a Hans Medick.²⁴ Právě historická antropologie staví do popředí dějepisného bádání konkrétního jedince s ohledem na jeho jednání, myšlenkový svět a pocity. Člověk podle něj dějiny utváří a současně je jimi také formován. Díky tomu lze nahlížet na historické procesy optikou samotného aktéra.²⁵

Při rekonstrukci každodenního života vyslance je možné rovněž využít koncept symbolické komunikace, jenž vznikl na počátku nového tisíciletí v Německu. Za jeho průkopnici bývá považována Barbara Stollberg-Rillingerová.²⁶ Koncept symbolické komunikace nabízí nový pohled na „velké“ politické dějiny prostřednictvím gest a symbolů, které provázely každodenní život celé raně novověké společnosti.²⁷ V rámci tohoto přístupu se často operuje s termíny rituál a ceremoniál. Barbara Stollberg-Rillingerová chápe ceremoniál jako soubor jednotlivých úkonů, jež poukazují na hierarchicky uspořádanou společnost. V období raného novověku se postupně vytvořilo několik přesně vymezených ceremoniálů, které zahrnovaly řadu symbolických gest a prvků. Soudobý člověk všechny tyto symboly vnímal a rozuměl jim.²⁸ Rituál je podle její definice ceremoniální chování, které se přímo váže k náboženství.²⁹ Autorka předkládané práce využila koncept symbolické komunikace zejména při rekonstrukci oficiální části diplomatické cesty Gottlieba Amadea z Windischgrätzu, kdy šlechtic-

²³ Srov. George IGGERS, *Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivy k postmoderní výzvě*, Praha 2002 (Dějiny a současnost 16), s. 96-99.

²⁴ Vývoj historické antropologie mapuje Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*. Praha 2002. Srov. G. IGGERS, *Dějepisectví ve 20. století*; Gert DRESSEL, *Wissenschaftspraxis-Biographien-Generationen. Ein paar Facetten einer Reflexiven Historischen Anthropologie*, in: Václav Bůžek – DanaŠtefanová (edd), *Menschen – Handlungen – Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (Opera historica 9), s. 27-69.

²⁵ R. van DÜLMEN, *Historická antropologie*, s. 11-14.

²⁶ Barbara STOLLBERG-RILLINGER, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne*, in: Táž (ed.), *Vormoderne politische Verfahren*, Berlin 2001.

²⁷ J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 62.

²⁸ B. STOLLBERG-RILLINGER, *Symbolische Kommunikation*, s. 493.

²⁹ Tamtéž, s. 489-507, zde 503. K definici rituálu srov. Edward MUIR, *Ritual in Early Modern Europe*, Cambridge 2005, s. 21.

diplomat (re)prezentoval sebe i císaře právě prostřednictvím rozličných gest a symbolů.³⁰

³⁰ Srov. B. STOLLBERG-RILLINGER, *Symbolische Kommunikation*, s. 491.

II. Barokní šlechtic Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu

Starobylý šlechtický rod Windischgrätzů pochází ze Štýrska. Prvním historicky doloženým členem rodu je Oldřich z Windischgrätzu, který žil v první polovině 13. století.³¹ Již ve středověku se rod rozdělil na dvě hlavní větve ruprechtskou a zikmundovskou. Ruprechtská linie se v 16. století rozvětvila na linii erasmovskou a pankráckou, jež získaly svá jména po bratrech Erasmovi (1519-1575) a Pankrácovi (1525-1591). Z dlouhodobého hlediska měla hlavní ruprechtská větev Windischgrätzů pokračovatele jen v linii erasmovské.³² Stali se jimi potomci Bartoloměje z Windischgrätzu, svobodného pána na Valdštejnu a v Thalu (1593-1633). Bartoloměj z Windischgrätzu musel pro svou protestantskou víru opustit Štýrsko a odejít do nábožensky smířlivějšího prostředí Římsko-německé říše.³³ Roku 1620 se oženil s Annou Sidonií z Herbersteinu, s níž měl celkem tři děti.³⁴ Zemřel na cestě do Salzburku 23. listopadu 1633 ve věku 40 let.³⁵

Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu se narodil 13. března 1630 v Řezně jako jediný syn Bartoloměje z Windischgrätzu a Anny Sidonie z Herbersteinu. Společně se sestrami, Sidonií Alžbětou a Selénou Kateřinou z Windischgrätzu³⁶ byl vychován v protestantské víře.³⁷ Prameny, které mapují mládí Gottlieba Amadea

³¹ J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon LVII*, s. 719-732; C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 1- 71; *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XXVII*, Praha 1908, s. 251.

³² V polovině 16. století – roku 1551 – byli bratři Pankrác a Erasmus z Windischgrätzu povýšeni do říšského panského stavu. K jejich jménu se připojil domicil „zu Waldstein und im Thal“. V roce 1565 získali Windischgrätzové dědičný úřad vrchního zemského štolby ve Štýrsku. K tomu C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 40-41.

³³ Tamtéž, s. 46. O protestantské víře Bartoloměje z Windischgrätzu svědčí také reskripty Ferdinanda II. uložené v SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, inv. č. 468-469, sign. 451A-451B, L 272-273. Jedná se o listiny z 11. září 1630 a 14. října 1631, ve kterých císař vydal nekatolíkovi Bartoloměji z Windischgrätzu povolení k delšímu pobytu ve Štýrském Hradci.

³⁴ K tomu svatební smlouva ze 14. července 1620. Tamtéž, inv. č. 439, sign. 421, L 255.

³⁵ C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 46.

³⁶ J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon LVII*, s. 724.

³⁷ K osobnosti Gottlieba Amadea z Windischgrätzu blíže tamtéž; C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 41-50; Hans Zwiedineck von SÜDENHORST, *Windisch-Graetz, Freiherr und Reichsgraf Gottlieb Amadeus*, in: *Allgemeine Deutsche Biographie XLIII*, Lipsko 1898, s. 416. V této literatuře se vyskytují odchylky týkající se data narození a úmrtí Gottlieba Amadea z Windischgrätzu. Na dochovaném křestním listě je uvedeno datum narození 13. března 1630 (SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 2, inv. č. 462, sign. 445). Stejně datum uvádí i Constantin von Wurzbach, ale Zedler zachytil data dvě 13. března i 23. března. Co se týče šlechticova úmrtí, zmíněná literatura jej datuje 25. prosinec, ale Zedlerův lexikon zmiňuje i 15. prosinec. Tento jev je nejspíš zapříčiněn problémem, který v Římsko-německé říši nastal s přijetím gregoriánského kalendáře zavedeného papežem Řehořem XIII. v roce 1582. Protestantská knížata nový kalendář přijala až v 17. století. Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu se narodil v protestantské rodině podle starého kalendáře 13. března. Podle gregoriánského kalendáře se vše událo 23. března. Datum jeho úmrtí se již řídí

z Windischgrätzu, se však dochovaly pouze v torzech. Protože Gottlieb Amadeus ztratil otce v raném dětství, mohl se na jeho výchově podílet vedle matky i poručník, nejspíš někdo z nejbližšího příbuzenstva. Lze jen předpokládat, že mladík získal vzdělání odpovídající jeho společenskému postavení a víře. S ohledem na jeho pozdější životní dráhu je možné se domnívat, že jej nejspíš již od dětství připravovali na kariéru u císařského dvora.³⁸ Pravděpodobně také absolvoval kavalírskou cestu po západní Evropě, která se v raném novověku stala nedílnou součástí procesu socializace mladých urozených jedinců. V mládí se také šlechtic věnoval literární činnosti. Stal se členem německé jazykové společnosti, která se nazývala „*Fruchtbringende Gesellschaft*“.³⁹ Mladý šlechtic se zde setkal s mnoha významnými literáty 17. století. Jedním z nich byl i Sigmund von Birken (1626-1681), barokní básník a dramatik, který se později stal Windischgrätzovým blízkým přítelem.⁴⁰ Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu sepsal rozsáhlou sbírku sonetů, madrigalů, milostné a příležitostné poezie s názvem „*Die Gedichte*“.⁴¹ Kniha básní je literárním dílem, ale dá se zařadit i do skupiny pramenů osobní povahy. Umožňuje totiž netradiční pohled na prostředí vyšší šlechty v období baroka. Interpretace básní by mohla pomoci rozkrýt složitý myšlenkový svět Gottlieba Amadea z Windischgrätzu a blíže nahlédnout do jeho osobnosti.⁴²

Kariéru na císařském dvoře započal protestant Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu v roce 1653, kdy jej císař Ferdinand III. jmenoval říšským dvorním radou. Zde sbíral mladý šlechtic první praktické zkušenosti s politikou a blíže se

gregoriánským kalendářem, nejspíš proto, že umíral jako katolík. Zedler přesto pro úplnost připomíná i datum jeho smrti podle juliánského kalendáře.

³⁸ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 118-180, zde s. 118-119. K výchově šlechticů v raně novověkém prostředí zemí Koruny české V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 292-303; P. MAŤA, *Svět*, s. 301-327; M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*. Nejnověji práce J. KUBEŠE, *Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*, Pardubice 2011 (=habilitační práce UHV FF UPa). Srov. H. DROSTE, *Im Dienst der Krone*, s.146-160.

³⁹ O literární činnosti Gottlieba Amadea z Windischgrätzu více Ladislava VÁŇOVÁ, „*Jak rád bych stoupal na vrcholky hor*.“ *Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu*, Sborník Chebského muzea 1999, s. 119.

⁴⁰ Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu zaslal Sigmundovi von Birken ke korekturám své básně. K tomu tamtéž. Vztah Gottlieba Amadea z Windischgrätzu a Sigmunda von Birken přibližuje jejich korespondence, kterou zčásti zpřístupnili Hartmut LAUFHÜTTE - Ralf SCHUSTER (edd.), *Sigmund von Birken: Briefwechsel Birken / Harsdörffer, Rist, Schottelius, Stubenberg, Windischgrätz I-II*, Tübingen 2007 (= Birken Werke und Korrespondenz 9). O životě a díle Sigmunda von Birken blíže *Allgemeine Deutsche Biographie II*, Lipsko 1875, s. 660-661.

⁴¹ Kniha básní mohla vzniknout až roku 1697, dva roky po smrti Gottlieba Amadea z Windischgrätzu. Autorem by v tomto případě mohl být jeho syn Arnošt Bedřich z Windischgrätzu. O tom L. VÁŇOVÁ, „*Jak rád bych stoupal na vrcholky hor*“, s. 119. Srov. edice básní Gottlieba Amadea z Windischgrätzu, kterou vydali Almut LAUFHÜTTE - Hartmut LAUFHÜTTE (edd), *Gottlieb Graf von Windischgrätz, Die Gedichte*, Tübingen 1994 (= Frühe Neuzeit 3). O jeho literární činnosti se zmiňuje i C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 42.

⁴² L. VÁŇOVÁ, „*Jak rád bych stoupal na vrcholky hor*“, s. 119.

seznamoval s prostředím císařského dvora.⁴³ Zasedání říšské dvorské rady se šlechtic nepravdělně účastnil až do roku 1683.⁴⁴ Svou pozici na císařském dvoře postupně upevňoval získáním rozličných privilegií, titulů a úřadů.⁴⁵ V roce 1658 získal pro sebe a své potomky hraběcí titul.⁴⁶ O necelých 30 let později – roku 1687 – následovalo udělení Řádu zlatého rouna.⁴⁷ Šlechtic se prosazoval na vídeňském dvoře jako protestant a kvůli své víře čelil řadě nepříjemností a osobním útokům, kdy svou víru musel hájit.⁴⁸ Navzdory tomu si však dokázal získat a udržet důvěru císaře.⁴⁹ V roce 1682 nadešel zásadní zlom v jeho kariéře. Právě tehdy šlechtic přestoupil ke katolické

⁴³ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 250-251. Srov. P. MAŤA, *Svět*, s. 412-413.

⁴⁴ S. SIENELL, *Die Geheime Konferenz*, s. 188.

⁴⁵ V květnu 1689 získal dědičný titul nejvyššího zemského štolby ve Štýrsku. K tomu listina císaře Leopolda I. z 23. května 1689. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, inv. č. 612, sign. 687, L 311. V říjnu 1692 obdržel titul nejvyššího dvorského maršálka. O tom dekret vydaný císařem Leopoldem I. 23. října 1692. Tamtéž, kart. 4, inv. č. 654, sign. 630. K tomu také C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 50. V únoru 1694 jej císař Leopold I. jmenoval říšským místokancléřem. O tom S. SIENELL, *Die Geheime Konferenz*, s. 189. Leopold I. vystavil šlechtici i čekatelskou listinu na dědičnou hodnost nejvyššího říšského číšníka a stejně tak mu přislíbil velký palatinát. Avšak úřad ani palatinát Windischgätz nezískal. Velký palatinát mu udělen nebyl, neboť Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu zemřel náhle a ratifikace dokumentů zůstala nedokončena. Windischgrätzové si museli na toto privilegium počkat ještě 30 let. K tomu dokument vydaný 13. listopadu 1695 ve Vídni, kde Leopold I. vystavil Gottliebovi Amadeovi z Winischgrätzu čekatelský dekret na místo dědičného říšského číšníka. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 4, inv. č. 682, sign. 657. K tomu také C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 50.

⁴⁶ K tomu listina z 2. srpna 1658 vydaná ve Frankfurtu nad Mohanem, kterou císař Leopold I. povýšil Gottlieba Amadea z Windischgrätzu a jeho potomky do stavu říšských hrabat. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, inv. č. 510, sign. 488, L 288. C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 49.

⁴⁷ Roku 1687 získal Řád zlatého rouna, který mu propůjčil španělský král Karel II. K tomu doporučující dopis císaře Leopolda I. napsaný 19. září 1687 španělskému králi Karlu II., ve kterém císař navrhl, aby Gottliebovi Amadeovi z Windischgrätzu byl udělen Řád zlatého rouna. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 4, inv. č. 597, sign. 573. Vlastnoruční dopis španělského krále Karla II. Gottliebovi Amadeovi z Windischgrätzu se sdělením, že mu bude udělen Řád zlatého rouna z 9. října 1687. Tamtéž, kart. 4, inv. č. 598, sign. 576. Také listina vydaná španělským králem Karel II. 9. října 1687 v Madridu, již propůjčil Karel II. Gottliebovi Amadeovi z Windischgrätzu Řád zlatého rouna. Tamtéž, kart. 4, inv. č. 599, sign. 575. K tomu také C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 50, ale zde se udělení Řádu zlatého rouna datuje do roku 1686.

⁴⁸ Stížnosti, které se týkaly šlechticovy protestantské víry, vznášel i sám císař. K tomu dekret vydaný 3. prosince 1660 Leopoldem I. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, inv. č. 513, sign. 491, L 289. Zde panovník vytknul Gottliebovi Amadeovi z Windischgrätzu, že ve svých službách a na svém panství Trautmansdorf trpěl nekatolíky. K protestantské víře Gottlieba Amadea z Windischgrätzu také K. MÜLLER, *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen*, s. 242.

⁴⁹ Císař projevil svou důvěru ke Gottliebovi Amadeovi z Windischgrätzu zejména na začátku sedmdesátých let 17. století, kdy se o šlechtici šířila řada pomluv. Hrabě z Windischgrätzu se měl údajně účastnit spiknutí proti císaři a spolupracovat s odbojnými Uhry, kteří působili v Prešpurku. Toto obvinění mohlo ohrozit šlechticovo postavení u vídeňského dvora. Císařova důvěra v něj však nebyla otřesena a Leopold I. zaslal na konci roku 1672 Gottliebovi Amadeovi z Windischgrätzu reskript a osobní list, na jehož základě byl Gottlieb Amadeus zbaven všech podezření a celá věc se uzavřela. O tom reskript a vlastnoruční dopis císaře Leopolda I. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 546, sign. 521. K tomu také C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 50.

víře.⁵⁰ Konverze ke katolictví mu mohla pomoci zlepšit jeho mocenské postavení na vídeňském dvoře. Vedle upevnění náklonnosti císaře, tímto krokem s největší pravděpodobností veřejně vyjádřil svou loajalitu i v otázkách víry.

Diplomatickou kariéru ve službách rakouských Habsburků nastoupil Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu v necelých 31 letech.⁵¹ Na začátku roku 1661 absolvoval jako císařský vyslanec první diplomatickou cestu ve službách podunajské monarchie. Měl za úkol zajistit pro Leopolda I. u knížecích a kurfiřtských dvorů Římsko-německé říše finanční podporu na válku s Turky.⁵² Nejspíše se osvědčil jako schopný diplomat, neboť mu panovník i v následujícím období pravidelně svěřoval další úkoly. Císař jej vysílal na různé dvory a sněmy v Římsko-německé říši, například do Brunšviku (1673-1674), kde měl za úkol zajistit pomocné vojenské oddíly. Jeho časově nejdelší diplomatický úkol představovala účast na říšském sněmu v Řezně, kde působil jako hlavní císařský komisař v letech 1683-1688. Zde se spolupodílel na vyjednávání podmínek míru s Francií.⁵³ Zpět se šlechtic vrátil v září 1688 proto, že jej Leopold I. povolal do svého poradního orgánu – tajné konference.⁵⁴ Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu působil jako císařský vyslanec i v dalších evropských zemích. Například v letech 1663-1664 působil jako diplomat ve Švédsku, kde měl opět vyjednat pomoc proti Turkům.⁵⁵ Za povšimnutí stojí i jeho vyslanecká činnost v Dánsku v letech 1673-1674, kde rozhodoval o spojení mezi dánským králem a podunajskou

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ K jeho diplomatické činnosti L. BITTNER – L. GROß (edd.), *Repertorium I.*, s. 124, 126, 128-134, 136, 137, 140, 141, 143, 149, 153, 155, 165; H. Z. von SÜDENHORST, *Windisch-Graetz*, in: *Allgemeine Deutsche Biographie XLIII*, s. 416; také S. SIENELL, *Die Geheime Konferenz*, s. 188.

⁵² K této diplomatické cestě se dochoval opis cestovního deník Gottlieba Amadea z Windischgrätzu. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv.č. 514, sign. 492. Také relace Gottlieba Amadea z Windischgrätzu, které zasílal císaři v průběhu cesty. Tamtéž, *Říšské a státní záležitosti-miscellanea 1661-1739*, inv. č. 1393, sign. 93. K tomu také L. BITTNER – L. GROß (edd.), *Repertorium*, s. 124, 126, 129, 130, 131, 143, 149.

⁵³ Ke šlechticově činnosti v Řezně dokument vydaný v Pasově 23. srpna 1683. Leopold I. vystavil Gottliebovi Amadeovi z Windischgrätzu a Františku Matyášovi Mayovi pověřovací listiny pro účast na říšském sněmu v Řezně. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 4, inv. č. 572, sign. 548. Také Roman JÍRŮ, *Der Reichstag in Regensburg und Gottlieb von Windischgrätz im Spiegel der Dokumente aus den Jahren 1683-1688*, *Verhandlungen des Historischen Vereins für Oberpfalz und Regensburg* 131, 1991, s. 325-327; C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 50; S. SIENELL, *Die Geheime Konferenz*, s. 189.

⁵⁴ Účast na jednání tajné konference znamenala pro šlechtice prestižní odměnu. K tomu R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 488.

⁵⁵ K tomu instrukce vydaná 27. listopadu 1663 ve Vídni císařem Leopoldem I. pro Gottlieba Amadea z Windischgrätzu při nastoupení do jeho funkce vyslance ve Švédsku. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 524, sign. 501. K činnosti ve Švédsku také, císařský rozkaz k úhradě nákladů na cestu Gottlieba Amadea z Windischgrätzu jakožto vyslance ve Švédsku 1663. Tamtéž, *Státní a vyslanecké záležitosti 1663-1669*, kart. 186-187, inv. č. 1419/1, sign. 119. L. BITTNER – L. GROß (edd.), *Repertorium I.*, s. 165.

monarchií. V průběhu diplomatické mise dostal od dánského krále Řád slona, který však po poradě s nejvyšším hofmistrem císaře Václavem Eusebiem z Lobkovic odmítl.⁵⁶ Snad nejvýrazněji projevil Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu své diplomatické schopnosti na dvoře Ludvíka XIV., kde ke konci roku 1670 působil jako mimořádný císařský vyslanec.⁵⁷ V rozmezí let 1691-1693 působil v nizozemském Haagu, kam jej Leopold I. poslal v únoru 1690. Zde měl jednat s anglickým králem Vilémem III.⁵⁸

Jako jediný syn Bartoloměje z Windischgrätzu se stal Gottlieb Amadeus univerzálním dědicem otcova jmění. Rozsáhlý rodový majetek Windischgrätzů však byl roztroušen mezi četné příbuzenstvo, přičemž dědictvím získal jen jeho malou část.⁵⁹ Během svého života se proto Gottlieb Amadeus snažil rodový majetek znovu sjednotit a rozšířit. V této činnosti mu také pomohlo udělení indigenátu v Uhrách roku 1655 a inkolátu v Království českém v roce 1689.⁶⁰ Postupně přikupoval další panství; roku 1656 zdědil Trautmansdorf a o 23 let později – v roce 1679 – získal Götzendorf v Dolních Rakousích.⁶¹ V březnu 1682 přikoupil další dolnorakouské panství St. Peter in der Au.⁶² Ve snaze rozmnožit rodinné državy se Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu

⁵⁶ Dochovaly se dokumenty, které se týkají šlechticovy cesty do Dánska. Například instrukce k vyslanecké činnosti v Dánsku, kterou zaslal 14. července 1673 císař Leopold I. Gottliebovi Amadeovi z Windischgrätzu. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 549, sign. 524. K tomu také *Dopisy jimiž Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu žádal Václava Eusebia z Lobkovic o povolení, aby směl přijmout dánský řád „Slona“*. Tamtéž, kart. 3, inv. č. 550, sign. 525. K diplomatické misi Gottlieba Amadea z Windischgrätzu v Dánsku L. BITTNER – L. GROß (edd), *Repertorium I*, s. 133.

⁵⁷ K tomu originál zprávy Gottlieba Amadea z Windischgrätzu zaslané Václavu Eusebiovi z Lobkovic a napsané 26. prosince 1670 v Paříži. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 543, sign. 519. Zpráva pojednává o audienci u krále Ludvíka XIV. Také se dochoval opis seznamu osob, které doprovázely Gottlieba Amadea z Windischgrätzu při audienci u francouzského krále. Tamtéž, kart. 3, inv. č. 542, sign. 518. L. BITTNER – L. GROß (edd), *Repertorium I*, s. 141. Šlechtic měl na této misi za úkol prosadit, aby francouzský král ustoupil z Lotrinska ve prospěch vévody Karla Lotrinského. Když jednal císařský vyslanec s Ludvíkem XIV., udělal na krále velký dojem svým vhodným vystupováním. K tomu blíže C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 49.

⁵⁸ Tamtéž, s. 50; S. SIENELL, *Die Geheime Konferenz*, s. 189.

⁵⁹ K tomu závěť sepsaná 26. listopadu 1630. SOA Plzeň, pobočka v Klášteře u Nepomuku, RA Windischgrätzů, inv. č. 470, sign. 452, L 274.

⁶⁰ K tomu blíže nedatovaná listina z července 1655, ve které císař Ferdinand III. udělil Gottliebovi Amadeovi z Windischgrätzu a jeho celé rodině indigenát v Uhrách. Tamtéž, kart. 3, inv. č. 502, sign. 480. Další listina sepsaná ve Vídni 26. března 1689, jejímž prostřednictvím Leopold I. udělil Gottliebovi Amadeovi z Windischgrätzu inkolát v Království českém. Tamtéž, inv. č. 611, sign. 586, L 310.

⁶¹ Panství Trautmansdorf zdědil po Janě z Windischgrätzu. Její závěť je uložena tamtéž, inv. č. 504, sign. 482.

⁶² K tomu listina o koupi panství St. Peter in der Au. Tamtéž, inv. č. 564, sign. 538, L 297. Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu se měl stát také univerzálním dědicem Bedřicha z Windischgrätzu, který soustředil velkou část rodového jmění. Ale jeho závěť se nestvrdila podpisem a nevešla v platnost. K majetkovým záležitostem Gottlieba Amadea z Windischgrätzu blíže C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 49.

také snažil uplatnit nároky na zkonfiskované statky Smiřických.⁶³ Samotný spor o tento majetek mohl šlechtici sloužit jako nástroj sebe prezentace, protože šlechtic tak prostřednictvím pře veřejně poukazoval na své vysoké společenské postavení.⁶⁴ Jako odškodnění za finanční náklady v rámci této pře dostal roku 1676 od císaře Leopolda I. do zástavy panství Hornstein v Uhrách. Tento majetek držel až do roku 1685, kdy jej předal arcibiskupovi v Rábu Jiřímu Szechényimu.⁶⁵ V roce 1695 odkoupil od Karla Julia Sedlnického z Choltic panství Přerov na Moravě.⁶⁶

Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu se za svůj život celkem třikrát oženil. Poprvé pojal za ženu 7. ledna 1663 Emílii Markétu z Hollandu-Brederode. Ovšem již následujícího roku ovdověl, přičemž manželství zůstalo bezdětné.⁶⁷ Znovu se oženil v březnu 1665 s Marií Eleonorou z Oettingenu, která v průběhu společného šestnáctiletého soužití porodila svému muži 11 dětí. Marie Eleonora však zemřela mnohem dřív než její manžel – roku 1681 – ve Vídni.⁶⁸ Třetí a poslední manželkou Gottlieba Amadea z Windischgrätzu se stala o dva roky později – roku 1683 – Marie Terezie ze Sauru. Z tohoto manželství vzešly tři děti. Marie Terezie z Winischgrätzu zesnula v říjnu 1713 a přežila Gottlieba Amadea o 18 let.⁶⁹ Ten totiž skonal 25. prosince 1695 ve Vídni.⁷⁰ Šlo o nečekanou smrt, neboť urozený jedinec zemřel v 63 letech a nestihl sepsat závět.⁷¹ Pokračovateli rodu se stali šlechticovi synové Arnošt Bedřich

⁶³ Nároky si činil na základě jeho prvního manželství s Emílií Markétou z Hollandu-Brederode, která byla vdovou po Jindřichu Albrechtovi Slavatovi z Chlumu a Košumberka.

⁶⁴ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 488-488-515, zde s. 508. Srov. V. BŮŽEK, „Páni a přátelé“, s. 235-236; B. STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation*, s. 505-507.

⁶⁵ K Windischgrätzově držbě panství Hornstien bližší dokumenty v SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, *Panství Hornstein v Uhrách*, kart. 39-41, inv. č. 1340, sign. 9. Srov. C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 50.

⁶⁶ K tomu kupní smlouva z 12. července 1695. Také listina z 13. srpna, která potvrzovala, že došlo k zaplacení smluvené finanční částky. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, inv. č. 679, sign. 655 A-B, L. 318-319. K tomu C. von WURZBACH, *Biographische Lexikon LVII*, s. 46.

⁶⁷ Svatební smlouva uzavřená 6. ledna 1663 ve Vídni mezi Gottliebem Amadeem z Windischgrätzu a Emílií Markétou ovdovělou hraběnkou Slavatovou, rozenou z Hollandu-Brederode. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, inv. č. 516, sign. 495, L. 290. K tomu také oddací list Gottlieba Amadea z Windischgrätzu a hraběnky Slavatové, rozené Hollandu-Brederode z 12. prosince 1780. Tamtéž, kart. 3, inv. č. 517, sign. 496. *Závět a kodícil Emílie Markéty z Windischgrätzu, rozené Hollandu-Brederode* z 16. července 1663. Tamtéž, kart. 3, inv. č. 522, sign. 499. K tomu také C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 50; J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon LVII*, s. 725.

⁶⁸ Svatební smlouva Gottlieba Amadea z Windischgrätzu a Marie Eleanory z Oettingenu. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, inv. č. 531, sign. 507, L. 293. Srov. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon LVII*, s. 725.

⁶⁹ Tamtéž, s. 725-726.

⁷⁰ C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 49. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon LVII*, s. 724. Srov. také S. SIENELL, *Die Geheime Konferenz*, s. 189. Zde se píše, že smrti předcházelo čtyřdenní krvácení z nosu.

⁷¹ C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon LVII*, s. 50.

(1670-1727) a Leopold Jan Viktorín (). Podobně jako jejich otec zakotvili u císařského dvora a čas od času podnikli jménem panovníka diplomatickou misi.⁷²

⁷² K životu Arnošta Bedřicha a Leopolda Jana Viktorína z Windischgrätzu více Tamtéž, s. 47-48 a 51-52.

III. Diplomatická kariéra ve službách rakouských Habsburků

Období 17. století se neslo ve znamení rozvoje diplomatických vztahů mezi jednotlivými evropskými zeměmi. Nejvýrazněji se na tomto vývoji podepsala třicetiletá válka, neboť intenzivní vzájemná komunikace mezi soupeřícími mocnostmi se stala naprostou nutností. Právě v tomto období si habsburská monarchie postupně vytvořila síť stálých diplomatických zastoupení v jednotlivých evropských zemích. Její konečná podoba se ustálila na přelomu 17. a 18. století.⁷³

Služba v diplomatickém sboru Habsburků představovala jeden z typů šlechtických kariér, jejichž prostřednictvím uplatňovali ctižádostiví urození jedinci svůj vliv. Celkem lze v prostředí habsburské monarchie 16. až 18. století rozeznat pět kariérních modelů. Dvorskou, vojenskou, církevní, diplomatickou a kariéru v zemských úřadech.⁷⁴ Je třeba poznamenat, že ti šlechtici, jež se věnovali vyslanecké činnosti, se většinou nezaměřili pouze na tuto konkrétní veřejnou sféru života, ale zpravidla kombinovali několik kariérních modelů. S vyslaneckou činností se často pojila především dvorská, případně vojenská kariéra.⁷⁵ Ve druhé polovině 17. století je patrné zejména úzké propojení diplomatické kariéry s dvorskou, neboť diplomatická služba představovala v očích urozenců jakýsi odrazový můstek do vyšších dvorských úřadů. Císařští vyslanci se nejčastěji vybírali z členů říšské dvorské rady, kde mladí šlechtici získávali první praktické zkušenosti s politikou.⁷⁶ Dokladem takového tvrzení může být právě kariéra Gottlieba Amadea z Windischgrätzu, jenž se stal roku 1658 členem říšské dvorské rady. Již o tři roky později jej císař pověřil první diplomatickou misí.

Podle soudobých příruček se ideálním diplomatem stával šlechtic, který se dokázal dobře orientovat v politické situaci panující v Evropě. Současně měl mít také odpovídající vzdělání, včetně vynikající jazykové výbavy. Za neméně důležitou by se dala označit znalost práva. Urozenému jedinci, který působil jako vyslanec, mohly pomoci také zkušenosti s cizími zeměmi, které zpravidla načerpal v průběhu kavalírské cesty. K nezbytným předpokladům náleželo patřičné společenské postavení. Z tohoto důvodu byli často šlechtici před odjezdem do zahraničí povyšováni do knížecího či hraběcího stavu.⁷⁷ Diplomatičnou činnost vykonávaly dva typy vyslanců. Ambassador („*legatus magnus*“) osobně zastupoval během mise svého panovníka. Až do 18. století

⁷³ P. MAŤA, *Svět*, s. 465-473. zde s. 465-466.

⁷⁴ Jednotlivé kariérní modely jsou shrnuty tamtéž, s. 275-523.

⁷⁵ Tamtéž, s. 470.

⁷⁶ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 74, 250-251; P. MAŤA, *Svět*, s. 470.

⁷⁷ J. HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 227, 231.

hrál jednu z nejdůležitějších rolí v mezinárodních vztazích. Jeho diplomatické mise byly časově ohraničeny a měly konkrétní cíl. Tomuto vyslanci také náležely stejné pocty jako jeho pánovi a patřilo mu oslovení „Jeho Excelence“.⁷⁸ Druhý typ diplomata měl za úkol v cizí zemi pouze sbírat informace a zasílat je do Vídně.⁷⁹ Takový vyslanec nesl označení „resident“, „envoyé“ či „ablegatus“.⁸⁰

Vyslanec mohl rovněž vykonávat mise krátkodobého charakteru, které se označovaly termínem „komise“. Často šlo o jednorázovou účast na významných událostech, jež se odehrávaly na jednotlivých šlechtických dvorech uvnitř podunajské monarchie a Římsko-německé říše.⁸¹ Jednalo se zejména o svatby, pohřby a křtiny na nichž zastupoval císaře.⁸² V očích soudobých pozorovatelů představovala účast císařského vyslance při těchto přechodových rituálech zvláštní projev náklonnosti ze strany císaře.⁸³ Jiný typ vyslaneckých misí představovala již zmíněná stálá zastoupení. Šlo o diplomatické mise v cizích zemích dlouhodobého charakteru, které se často protáhly i na několik let. Stálí zástupci habsburského panovníka působili v druhé polovině 17. století například v Polsku, Španělsku, Benátské republice a papežském státě.⁸⁴ Dlouhodobá diplomatická činnost za hranicemi habsburské monarchie mohla pro vyslance znamenat ztrátu mocenského vlivu a oslabení jeho společenského postavení ve vídeňském dvorském prostředí.⁸⁵ Před takovýmto oslabením jeho společenského postavení a moci chránilo vyslance jen členství v některé z vlivných dvorských frakcí.⁸⁶

⁷⁸ Tatměž, s. 226-227.

⁷⁹ Pro tento účel se používaly různé šifry.

⁸⁰ J. HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 226.

⁸¹ P. MAŤA, *Svět*, s. 467.

⁸² K přechodovým rituálům mezi životem a smrtí více Pavel KRÁL, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Šlechta v Habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 439-456; V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 265-305; Arnold van GENNEP, *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha 1997; Josef GRULICH, „Slavnostní okamžiky“ - svatební a křestní obřad v období raného novověku (Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století), *Historická demografie* 23, 2000, s. 49-82.

⁸³ Srov. V. BŮŽEK a kol, *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011, s. 549.

⁸⁴ Ke vzniku stálých zastoupení K. MÜLLER, *Gesandtschaftswesen*, s. 60-85. Tato monografie je jednou ze základních prací mapujících činnost habsburských vyslanců a vývoj habsburské diplomacie v raném novověku.

⁸⁵ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 260-261.

⁸⁶ Tamtéž, s. 324-388, zde s. 333. Srov. P. MAŤA, *Svět*, s. 473; I. CERMAN, *Pojmy „frakce“, „strana“ a „kabala“ v komunikační praxi dvořanů Leopolda I.*, *Český časopis historický* 100, 2002, s. 33-54; Pavel MAREK, *Klientelní strategie španělských králů na pražském císařském dvoře konce 16. a počátku 17. století*, *Český časopis historický* 105, 2007, s. 40-89.

Ambasadorem se rovněž mohl stát pouze šlechtic s dostatečnými finančními prostředky, protože cestování i pobyt v cizině byly nákladné.⁸⁷ Vyslanci ve službách císaře si navíc museli sami hradit veškeré výdaje spojené s diplomatickou cestou.⁸⁸ Případný šlechticův dlouhodobější pobyt v zahraničí tak mnohdy závisel na finanční pomoci zasílané z domova. Po návratu z diplomatické mise sice žádali dvorskou komoru o proplacení nákladů. Panovník však většinou nedokázal pohledávku uhradit penězi v plné výši. Finanční ztrátu proto šlechticům vynahrazoval jiným způsobem, například propůjčením dvorského úřadu, případně šlechtického titulu.⁸⁹

⁸⁷ Korespondence vyslanců obsahuje i stížnosti na vysoké náklady spojené s životem mimo domov. K tomu K. MÜLLER, *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen*, s. 182; V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006 (= *Monographia historica* 7), s. 127-128; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 260. Srov. J. HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 233.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Jako příklad lze uvést právě Gottlieba Amadea z Windischgrätzu.

IV. Každodennost Gottlieba Amadea z Windischgrätzu na jeho diplomatické cestě po dvorech knížat a kurfiřtů Římsko-německé říše roku 1661

Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu navštívil během své mise několik říšsko-německých knížecích a kurfiřtských dvorů, kde probíhala diplomatická vyjednávání. K jeho každodenním činnostem se ale řadila celá řada jiných aktivit, které popsal ve svém deníku. Zapisoval si převážně informace reprezentativního charakteru, které jej stavěly do výlučné pozice císařského vyslance a urozeného jedince.⁹⁰ Nejspíš záměrně nenarušil vyslancovu písemnou sebe prezentaci žádný vážný prohrěšek vůči očekávanému vzorci chování.⁹¹ Po návratu do Vídně mohl šlechtic předložit denní zápisky k přečtení samotnému Leopoldovi I., které měly sloužit jako svědectví o jeho dobře zvládnuté diplomatické činnosti. Deník se později nejspíš stal součástí rodinné knihovny, kde podpořil reprezentaci šlechticova vysokého společenského postavení.⁹² Zároveň mohl sloužit potomkům Gottlieba Amadea z Windischgrätzu jako nástroj „paměti rodu“.⁹³ Jeho prostřednictvím prokazovali urozenost a vážnost svého předka, a dodávali lesk na urozenosti celého rodu Windischgrätzů.

Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu absolvoval svou misi v době, kdy se schylovalo k další válce mezi Osmanskou říší a podunajskou monarchií. Právě v roce 1661 se zdála situace neudržitelná především v Uhrách, kde hrozilo nebezpečí vojenského střetnutí obou mocností.⁹⁴ Císař Leopold I. zřejmě neměl na přelomu let 1660-1661 k dispozici dostatečné finanční prostředky, aby mohl vést nákladnou válku. Jako císař Svaté říše římské mohl získat potřebné peníze od říšsko-německých stavů. Proto k nim na počátku roku 1661 vyslal diplomata s žádostí o půjčku. Tímto úkolem

⁹⁰ Srov. R. SMÍŠEK, *Leopold I., Markéta Tereza Španělská a Ferdinand z Dietrichstina. Návštěva císařské rodiny v Mikulově roku 1672 jako prostředek symbolické komunikace*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= *Opera historica* 12), s. 65-111, zde s. 104-105.

⁹¹ Srov. J. KUBEŠ, *Deník z cesty do Nizozemí v roce 1705*, s. 61.

⁹² Srov. tamtéž, s. 25-27.

⁹³ TÝŽ, *Diplomatické cesty, kariéra a cestovní deníky*, s. 138. K paměti rodu například V. BŮŽEK a kol., *Světy posledních Rožmberků*, s. 580-656.

⁹⁴ Válka mezi oběma mocnostmi nakonec vypukla v roce 1663. K tomu Thomas WINKELBAUER, *Ständefreiheit und Fürstenmacht. Länder und Untertanen des Hauses Habsburg im konfessionellen Zeitalter I.*, in: Herwig Wolfram (ed.), *Österreichische Geschichte 1522 – 1699*, Wien 2004. Srov. John HAYWOOD – Brian CATCHPOLE – Simon HALL – Edward BARRATT, *Historie světa. Atlas světových dějin*, Praha 1998.

pověřil Gottlieba Amadea z Windischgrätzu, pro něhož mohla úspěšně zvládnutá diplomatická cesta znamenat vzestup na společenském žebříčku.⁹⁵

Leopold I. vybral Gottlieba Amadea z Windischgrätzu nejspíš proto, že prostředí Římsko-německé říše důvěrně znal. Narodil se v Řezně a patřil k říšské šlechtě. Možná sehrálo nemalou roli při výběru vhodného vyslance náboženství.⁹⁶ Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu mohl jako protestant vzbudit u nekatolických dvorů větší sympatie.⁹⁷ Jednalo se však o šlechticovu první misi, a tak neměl na poli diplomacie mnoho zkušeností. Z toho lze usuzovat, že císař si chtěl nejspíš prověřit jeho schopnosti. Urozený jedinec cítil za zdárný průběh mise velkou zodpovědnost, která je patrná zejména z jeho relací, jež pravidelně zasílal panovníkovi ze své cesty. Neustále v nich žádal Leopolda I. o radu, jak měl postupovat a zdůrazňoval, že bez císařova výslovného svolení neučiní žádné další závažné kroky.⁹⁸ Podrobně v relacích také vysvětloval důvody jeho zdržení během cesty a případné prodlevy, které narušily pravidelný tok jeho relací.⁹⁹

Podle dochovaných deníkových zápisků lze přesně zrekonstruovat itinerář cesty císařského vyslance.¹⁰⁰ Na diplomatickou misi se Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu vypravil 1. ledna 1661, kdy opustil Vídeň. Nejprve se zastavil o osm dní později v Ansbachu, kde sídlil protestantský markrabě Albrecht II. Braniborský, u kterého se vyslanec zdržel do 14. ledna. Již následujícího dne – 15. ledna – dorazil hrabě z Windischgrätzu do Würtzburku, kde do 18. ledna vyjednával s mohučským arcibiskupem Janem Filipem ze Schönbornu a jeho tajnými rady. Odtud zamířil vyslanec do Darmstadtu, kam přijel 19. ledna. Zde pobýval až do 25. ledna v rezidenci landkraběte Jiřího II. Hessensko-Darmstadtského. V tento den se císařský diplomat směřovalo do Kasselu, kde sídlil již zmíněný landkraběte Vilém VI. Hessensko-Kasselský. Ambasador zde setrval 11 dní – od 30. ledna do 10. února. Další šlechticovy

⁹⁵ Výhody, které plynuly z diplomatické služby císaři mapuje kapitola této práce „*Diplomatická kariéra na císařském dvoře*“.

⁹⁶ K problematice náboženství při plnění diplomatických misí K. MÜLLER, *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen*, s. 242- 243. Srov. i s odkazem na literaturu J. HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 227.

⁹⁷ Protestantský dvůr navštívil vyslanec v Ansbachu, kde sídlil markrabě Albrecht II. Braniborský, v Darmstadtu, kde sídlil landkrabě Jiří II. Hessensko-Darmstadtský, v Kasselu, kde sídlil Vilém VI. Hessensko-Kasselský i ve Wolfenbüttelu, na dvoře vévody Augusta II. Brunšvicko-Wolfenbüttelského.

⁹⁸ Relace Gottlieba Amadea z Windischgrätzu zaslaná císaři 14. ledna 1661 a 20. února 1661. Tamtéž, *Říšské a státní záležitosti-miscellanea 1661-1739*, inv. č. 1393/1, sign. 93.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Deník Gottlieba Amadea z Windischgrätzu. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Podrobný itinerář vyslancovy cesty je součástí přílohy této práce.

kroky mířily do Wolfenbüttelu – rezidence Augusta II. Brunšvicko-Wolfenbüttelského. Právě ve Wolfenbüttelu strávil Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu nejvíce času – od 12. února do 16. března. Vyslancův zdejší pobyt přerušila jen jeho krátká cesta do Herzberku, kterou vykonal mezi 23. a 28. únorem. Poté, co ambasador odjel z Wolfenbüttelu, se vydal na výlet do říšského svobodného města Hamburku, který uskutečnil od 17. do 20. března. Od 21. března již vyslanec působil v Brunšviku, kde probíhala diplomatická jednání až do 27. března. Odtud se císařský vyslanec vydal zpět do Vídně, přičemž se cestou zastavil v Kasselu – 29. března až 2. dubna, v Burgmündu – 3. až 6. dubna, v Remlingu – 10. až 12. dubna – a v Řezně – 16. až 19. dubna. Do Vídně dorazil Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu 22. dubna 1661 ve 14 hodin odpoledne a hned po příjezdu šel poděkovat bohu za šťastný návrat.¹⁰¹

IV. 1 Cestování

Nedílnou součástí diplomatického poselství Gottlieba Amadea z Windischgrätzu tvořilo cestování.¹⁰² Mise trvala necelé čtyři měsíce, během nichž se musel vyslanec často přesouvat mezi rezidencemi říšské šlechty a dalšími městy. Podle zápisu v cestovním deníku z 22. dubna 1661 ujel Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu během svého několikaměsíčního namáhavého putování celkem 389 mil.¹⁰³ Na cestách jej neustále trápilo špatné počasí a neradostný stav cest a silnic. Takovéto podmínky totiž působily urozenému jedinci neustálé zdržení.¹⁰⁴ Protože zřejmě pociťoval nutnost cestovat rychle a ekonomicky, pohyboval se ve společnosti pouze malé skupiny

¹⁰¹ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 22. dubna 1661. Tamtéž.

¹⁰² K dějinám cestování J. PÁNEK, *Čeští cestovatelé v renesanční Evropě*, Český časopis historický 88, 1990, s. 661-682; Zdeněk HOJDA, *Cesty a cestovatelé v raném novověku*, Litoměřice 1994; M. HLAVÁČKA, *Cestování v éře dostavníků*; J. KUBEŠ (ed.), *Kryštof Václav Nostic*; TÝŽ, *Šlechtic na cestách v 16.-18. století*, Pardubice 2007.

¹⁰³ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 22. dubna 1661. SOA Plzeň, RA Windischgrätzů, pobočka Klášter u Nepomuku, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Zde se objevuje problematika určování vzdáleností. V deníku není uvedeno, jaký druh míle šlechtic používal. K proměnlivým délkovým mířím blíže Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 2002, s. 155-176. Srov. Gustav HOFMANN, *Vývoj, stav a úkoly naší merologie*, Archivní časopis 24, 1974, s. 215-222; Miloslav BĚLOHLÁVEK, *Staré míry, váhy a peníze. Stručný přehled*, Plzeň 1984.

¹⁰⁴ K tomu úvodní zápis z deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu, který shrnuje prvních 6 dní a také zápisy z 9., 29. ledna, 24., 28. února. SOA Plzeň, RA Windischgrätzů, pobočka Klášter u Nepomuku, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. O podobě silnic v 17. - 19. století blíže M. HLAVÁČKA, *Cestování v éře dostavníků*, s. 11-27.

osob.¹⁰⁵ Jeho doprovod se skládal z hofmistra, komorníka a přinejmenším dvou pážat.¹⁰⁶ Tato hierarchicky uspořádaná skupina jedinců by se dala považovat za jakýsi „cestovní dvůr“, jenž čítal méně osob než klasický šlechtický dvůr v období baroka.¹⁰⁷ Během návštěvy jednotlivých rezidencí říšské šlechty navíc využíval vyslanec tamního služebnictva, které mu hostitel poskytl k dispozici. Za služby lokajů,¹⁰⁸ kráječů,¹⁰⁹ dveřníků, služebných, jež stlaly postele,¹¹⁰ topičů¹¹¹ a různých ozbrojenců¹¹² se odvděčil spropitným, které jim daroval při odjezdu. Výše jednotlivých odměn se lišila – od 1 do 20 říšských tolarů – a vyslanec jejich prostřednictvím dával na odiv své vysoké společenské postavení císařského vyslance.¹¹³

Cestování šlechtice a jeho doprovodu v sobě obnášelo řadu organizačních záležitostí, které měl na starosti šlechticův hofmistr.¹¹⁴ Musela se zařídit doprava, ubytování a co možná nejhladší průběh putování. K přípravám patřilo i obstarání dostatečného finančního obnosu, který měl v ideálním případě pokrýt všechny výdaje během mise. Naprostá většina šlechticových výdajů připadala právě na dopravu,

¹⁰⁵ Společenské postavení šlechtice vyžadovalo, aby urozenec necestoval sám. K tomu J. KUBEŠ (ed.), *Kryštof Václav z Nostic*, s.32. Srov. František STELLNER, *Korunovace v Královci. K 300. výročí povýšení Pruska na království*, Dějiny a současnost 23, 2001, č. 3, s. 39-44.

¹⁰⁶ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 1. ledna 1661. SOA Plzeň, RA Windischgrätzů, pobočka Klášter u Nepomuku, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

¹⁰⁷ J. KUBEŠ (ed.), *Kryštof Václav z Nostic*, s. 35. Srov. V. BŮŽEK – P.KRÁL (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7)*; V. BŮŽEK a kol, *Světy posledních Rožbmerků*, s. 265-275 a 286-296.

¹⁰⁸ Výdaje spojené s výplatou lokajů zaznamenal v účtech, které se týkaly říšských šlechtických dvorů v Ansbachu (2 říšské toлары), Würzburgu (4 říšské toлары), Darmstadtu (2 říšské toлары), Kasselu (4 a 2 říšské toлары), Herzbergu (6 říšských toларů společně s výplatou pážat) a Wolfenbüttelu (8 říšských toларů). O tom zápisy v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 14., 18., 25. ledna, 10., 28. února, 16. března a 2. dubna 1661. SOA Plzeň, RA Windischgrätzů, pobočka Klášter u Nepomuku, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

¹⁰⁹ Kráječe odměnil na dvoře v Ansbachu (14 říšských toларů) a v Kasselu (15 říšských toларů). K tomu zápisy v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ze 14. ledna a 10. února 1661. Tamtéž.

¹¹⁰ Tyto služebné zmínil v účtech z Kasselu (1 a 3 říšské toлары) a Wolfenbüttelu (2 říšské toлары). K tomu zápisy v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 10. února, 16. března a 2. dubna 1661. Tamtéž.

¹¹¹ Diplomatickou misi vykonával Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu v zimních a jarních měsících. Z tohoto důvodu si platby topičům zaznamenal téměř v každé rezidenci říšské šlechty, který navštívil. O tom zápisy v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 18., 25. ledna, 10., 28. února a 16. března 1661. Tamtéž.

¹¹² Pro ozbrojence a ozbrojený doprovod používal často označení „trabant“, „knecht“. Služné jim zaplatil na šlechtických dvorech například v Ansbachu, Darmstadtu, Kasselu, či Wolfenbüttelu. Výše odměn se lišila od 1 od 12 říšských toларů. Zápisy v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 14., 25. ledna, 10. února a 16. března 1661. Tamtéž.

¹¹³ K tomu V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 195. Srov. Petr VOREL, *Místodržitelství dvůr arciknížete Ferdinanda Habsburského v Praze roku 1551 ve světle účetní dokumentace*, Folia historica bohemia 21, 2005, s. 7-66.

¹¹⁴ K tomu srov. J. KUBEŠ (ed.), *Kryštof Václav z Nostic*, s. 35-36.

ubytování a stravu.¹¹⁵ Během mise cestoval šlechtic několika typy dostupných dopravních prostředků. Kromě kočárů šlo o koně i loď.¹¹⁶ Aby ušetřil náklady Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu využíval převážně levnější přepravu poštovním vozem, kterou si zajistil s dostatečným předstihem.¹¹⁷ V některých případech poskytl při rozloučení urození hostitelé vyslanci Leopolda I. osobní kočár na cestu do další destinace.¹¹⁸ Říšský šlechtic tak vyjadřoval ambasadorovi důvěru a hlavně uznání. Pro Gottlieba Amadea z Windischgrätzu znamenalo cestování v soukromém a často knížecím kočáře veřejné potvrzení jeho postavení jako zástupce císaře v očích soudobých pozorovatelů.¹¹⁹

Šlechtic trávil na cestách někdy i celé dny. Ovšem z jeho deníkových záznamů není zcela patrné, kde všude se stravoval.¹²⁰ Například při cestě z Langenfeldu do Würzburgu se vyslanec s doprovodem zastavil 15. ledna 1661 v Kizingu, kde „... *sie ein wenig speyseten*...“¹²¹ Zastávku na oběd učinili i 28. března 1661 během putování z Brunšviku do Kasselu.¹²² Ambasador využíval při několikaměsíční misi různé typy ubytování. Při přesunech mezi městy nocoval převážně v hostincích, jako například 27. března, kdy opustil Brunšvik a mířil do Kasselu.¹²³ V hostincích bydlel i v některých

¹¹⁵ K cestovním výdajům blíže M. HLAVÁČKA, *Cestování*, s. 107-113; J. HRBEK, *Postavení diplomat v mezinárodním systému*, s. 227.

¹¹⁶ Podle zápisů v cestovním deníku využil jízdu na koni na cestě z Herzberku. K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 28. února 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Loď se přepravil na zpáteční cestě do Vídně, konkrétně při cestě z Řezna, a zaplatil za ní 32 říšských tolarů. O tom zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 19. dubna 1661. Tamtéž.

¹¹⁷ Tím, že šlechtic cestoval poštovními vozy, odboural náklady spojené s vlastnictvím soukromého kočáru a najímáním koní. K cestování poštovními dostavníky blíže M. HLAVÁČKA, *Cestování*, s. 45-81. O fungování říšské pošty více Wolfgang BEHRINGER, *Im Zeichen des Merkur. Reichspost und Kommunikationsrevolution in der frühen Neuzeit*, Göttingen 2003.

¹¹⁸ Například při vyslancově odjezdu z Ansbachu mu markrabě Albrecht II. Braniborský nechal zapřáhnout kočár, který doprovodil šlechtice do Langenfeldu, odkud dále pokračoval poštovním vozem. Za propůjčení knížecího kočáru nechal vyslanec kočímu spropitné 6 říšských tolarů. Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ze 14. ledna 1661. SOA Plzeň, RA Windischgrätzů, pobočka Klášter u Nepomuku, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Při odjezdu z Darmstadtu dostal vyslanec k dispozici úřednický kočár, který využil k cestování po čtyři dny (přes zastávku ve Frankfurt s ním dojel až do Giessenu). Zde věnoval kočímu 8 říšských tolarů. Zápisy v deníku Gottlieba z Windischgrätzu z 25. a 29. ledna 1661. Tamtéž. Cestování v kočáře se stávalo v období 17. století výsadou vysoce urozených jedinců. K tomu J. KUBEŠ (ed.), *Kryštof Václav z Nostic*, s. 35-36. Srov. Antoni MAĆZAK, *Travel in early modern Europe*, Cambridge 1995, s. 263-266.

¹¹⁹ Zápisy v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 14., 25. ledna, nebo 10. února 1661. SOA Plzeň, RA Windischgrätzů, pobočka Klášter u Nepomuku, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

¹²⁰ Blíže k zastávkám určeným k jídlu M. HLAVÁČKA, *Cestování v éře dostavníků*, s. 59-65.

¹²¹ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 15. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

¹²² Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 28. března 1661. Tamtéž.

¹²³ „... *bis auf das Wolfenbüttelscheamt [...], alwo wier ein wirts haus indehreten*.“ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 27. března 1661. Tamtéž. Často však uvedl jen město, ve kterém se

městech, kde probíhala jeho diplomatická jednání.¹²⁴ Jiný typ ubytování představovaly domy městských hodnostářů, jako například dům brunšvického purkmistra, kde vyslanec pobýval v druhé polovině března 1661.¹²⁵ Když diplomat působil v rezidencích říšských šlechticů, byl zpravidla ubytován přímo na zámku.¹²⁶ Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu si do deníku většinou nezaznamenal hodnocení obývaných pokojů. Přesto udělal jedinou výjimku. V zápisu z 31. ledna 1661, kdy jej ubytovali na zámku v Kasselu, označil své apartmá jako „...*ein sehr herrliches logiament...*“¹²⁷

V rezidencích jednotlivých říšských šlechticů vyslanec nacházel řadu kulturních zážitků a mohl spatřit různé zajímavosti. V Kasselu si 3. února 1661 prohlédl opevnění města a zámeckou zbrojnici.¹²⁸ Ve wolfenbüttelské zbrojnici jej 15. února zaujala dvě železná děla, „*das eine 32, das andere 36 schlug lang*“.¹²⁹ Ve stejný den navštívil starobyrou knihovnu ve Wolfenbüttelu, která se již tehdy těšila evropskému věhlasu.¹³⁰ K zajímavostem, jež šlechtic během vlastní diplomatické mise viděl, patřil i důl v Clausthalu, do kterého jej osobně doprovodil 28. února 1661 vévoda Kryštof Ludvík Brunšvicko-Lünenburský.¹³¹

Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu navštívil během mise i místa, kam cestoval inkognito.¹³² V té chvíli nevystupoval jako císařský vyslanec, ale stal se obyčejným šlechticem na cestách, jenž zastupoval pouze sám sebe. Cestování inkognito mu přinášelo řadu výhod. Nemusel absolvovat slavnostní vjezdy do měst spojené s jeho oficiálním přivítáním tamními hodnostáři. Stranou pozornosti nelze nechat ani finanční

hostinec nacházel: „...*zu Nacht logiert wier zu Northeym*.“ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 28. března 1661. Tamtéž.

¹²⁴ Například při svém pobytu ve Frankfurtu nad Mohanem se ubytoval v hostinci U Anděla. Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 25. ledna 1661. Tamtéž. V hostinci se šlechtic ubytoval v situacích, kdy přijel do šlechtického sídelního města, například do Kasselu. Právě v hostinci jej pak vyzvedli urozenci, kteří jej doprovodili na zámek. K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 31. ledna 1661. Tamtéž.

¹²⁵ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 16. března 1661. Tamtéž. Dokonce uvádí purkmistra přímo jako svého hostitele: „*Von dem abzug verehreten s[ein]e Exc[ellenz] dem burgermeyst[er] Dohausen, als wirt einen ring von 12 R[eichs] th[aler]*.“ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ze 14. ledna 1661. Tamtéž.

¹²⁶ Na zámku se ubytoval 10. ledna v Anspachu, 16. ledna ve Wurtzburku, 20. ledna v Darmstadtu, 31. ledna v Kasselu, 13. února ve Wolfenbüttelu, 25. února v Herzberku, 30. března opět v Kasselu, 2. dubna v Ziegenheimu, 6. dubna v Homburku, 12. dubna opět ve Wurtzburku. K tomu zápisy v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 10., 16., 31. ledna, 13., 25. února, 30. března, 2., 6. a 12. dubna 1661. Tamtéž.

¹²⁷ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 31. ledna 1661. Tamtéž.

¹²⁸ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 3. února 1661. Tamtéž. Opevnění si prohlédl i v Ziegenheimu. O tom zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 2. dubna 1661. Tamtéž.

¹²⁹ Zápis v deníku Gottlieba z Windischgrätzu z 15. 2. 1661. Tamtéž.

¹³⁰ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 15. února 1661. Tamtéž.

¹³¹ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 28. února 1661. Tamtéž.

¹³² K cestování inkognito blíže A. MAČZAK, *Travel*, s. 121-122.

a časovou úsporu. Tímto způsobem navštívil Hamburk, přičemž cesta tam i zpět trvala celkem pět dní.¹³³ Zde si prohlédl město, opevnění i přístav. Prohlídku města zakončil tím, že vyšplhal na věž, aby si mohl z výšky prohlédnout přístavní město. Do deníku si pak zapsal, že Hamburk opustil „*ohne daß sie sich zu erkennen gaben*“.¹³⁴

IV. 2 Slavnostní vjezdy císařského vyslance

Převážnou část cesty vystupoval Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu jako řádný císařský vyslanec. S touto rolí se pojila řada rituálů, například slavnostní vjezdy,¹³⁵ jež obsahovaly řadu symbolických gest.¹³⁶ Ve středoevropském prostoru období baroka sloužily slavnostní vjezdy zejména habsburským panovníkům, kteří je využívali jako prostředek k sebezprezentaci.¹³⁷ Také se pořádali při příjezdu rozličných diplomatů a svým charakterem se podobaly těm panovnickým.¹³⁸ Pro Gottlieba Amadea z Windischgrätzu znamenal tento rituál oficiální potvrzení jeho funkce diplomata a současně císařova zástupce v očích přihlížejících.¹³⁹ Pocty, které mu náležely při vjezdu, se odvíjely od společenského postavení jeho pána v rámci hierarchicky uspořádané raně novověké společnosti.¹⁴⁰

¹³³ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 17.-21. března (zde 19. března) 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

¹³⁴ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 20. března 1661. Tamtéž.

¹³⁵ Obecně ke slavnostním vjezdům Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne*, s. 502-504; V. BŮŽEK, *Symboly rituálu. Slavnostní vjezd Ferdinanda I. do Prahy 8. listopadu 1558*, in: Luděk Březina- Jana Konvičná – Jan Zdichynec (edd.) *Ve znamení zemí Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc.*, Praha 2006, s. 112-128; J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 70-80.

¹³⁶ Řada těchto zvyklostí pocházela již z období středověku, viz J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 71-72. Symbolická gesta a jazyk se stala součástí každodenního života raně novověké společnosti. K tomu Tamtéž, s.70; Peter BURKE, *Jazyk gesta v raně novověké Itálii*, in: týž (ed.), *Variety kulturních dějin*, Brno 2006, s. 67-83, zde s. 80-81. Symbolickou komunikaci v rámci politické moci a jednotlivé symboly a rituály pro české prostředí shrnuje Zdeněk VYBÍRAL, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005.

¹³⁷ Ke slavnostním vjezdům habsburských monarchů blíže Jiří HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 70-80; V. BŮŽEK, *Symboly rituálu. Slavnostní vjezd Ferdinanda I. do Prahy*, in: L. Březina- J. Konvičná – J. Zdichynec (edd.) *Ve znamení zemí Koruny české*, s. 112-128.

¹³⁸ Dramaturgii slavnostního vjezdu i náklady spojené s touto událostí zajišťoval sám vyslanec. K tomu J. HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 230. Ke slavnostním vjezdům diplomatů blíže G. STIEVE, *Europäisches Hoff-Ceremoniel*, s. 272-285.

¹³⁹ G. STIEVE, *Europäisches Hoff-Ceremoniel*, s. 272-273.

¹⁴⁰ Jiří HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 228 a dosud nepublikovaná studie R. SMÍŠKA, *Antonín Florián z Lichtenštejna a Řím. Sebezprezentace císařského vyslance na sklonku 17. století*. Na tomto místě by autorka ráda poděkovala PhDr. Rostislavu Smiškoví, PhD., za poskytnutí studie.

Tato slavnostní událost se uskutečnila například při vyslancově příjezdu do Gießenu 28. ledna 1661, kde se zastavil na cestě z Darmstadtu.¹⁴¹ Příchozím obvykle vyjížděl vstříc majitel panství, na němž se město nacházelo, nebo jeho zástupce. Čím urozenější a významnější přijížděla návštěva, tím se její přivítání odehrávalo ve větší vzdálenosti od městských bran.¹⁴² Ve výše uvedeném příkladě čekalo Gottlieba Amadea z Windischgrätzu uvítání na cestě ještě hradbami města. Vyslance pozdravil blíže neurčený vyšší městský úředník a univerzitní kancléř jistý Tabore.¹⁴³ Při průjezdu městskou branou míjel diplomatův průvod zástupy ozbrojenců, kteří nejspíš představovali vojenskou sílu daného města. Současně mohli představovat vyslancovu ochranu při průjezdu městem.¹⁴⁴ Ozbrojenci stáli i na městských hradbách, kde vzdávali císařskému ambasadorovi hold.¹⁴⁵ Samotný vjezd Gottlieba Amadea z Windischgrätzu do města doprovázely i dělové salvy na jeho počest, jež se ozývaly z hradebních zdí. Ohlušující střelba dokreslovala okázalost celé události.¹⁴⁶ Obdobné přivítání před hradbami města se rovněž konalo při vyslancově příjezdu do Homburku 6. dubna 1661, kdy na Gottlieba Amadea z Windischgrätzu čekal na cestě landkrabě Vilém Kryštof Hessensko-Homburský. Spolu s ním stáli před branami města zástupy měšťanů, kteří lemovali cestu a drželi v rukou vlající vlajky. Tím způsobem vyjadřovali přijíždějícímu diplomatovi svou úctu.¹⁴⁷

¹⁴¹ Univerzitní město Gießen leží v dnešním Hesensku. V polovině 17. století ležel Gießen na panství landkraběte Jiřího II. Hessensko-Kasselského, který v době diplomatické mise hraběte z Windischgrätzu pobýval v Darmstadtu.

¹⁴² V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 134; TÝŽ, *Symboly rituálu. Slavnostní vjezd Ferdinanda I.*, s. 112.

¹⁴³ „...Den 28 [Januari] reiseten sie von Roßbach biß Gießen, allwo sie eine Viertel stund von edr Stadt, Von dem Oberamptmann Vnd Herr d[ominus]Taboren der Universität cancellario empfang[en] worden...“ Zápis z deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 28. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Lze předpokládat, že majitel panství – landkrabě Jiří II. Hessensko-Darmstadtský – se události nemohl účastnit. V té době se totiž nejspíš zdržoval v Darmstadtu, kde se s ním císařský vyslanec rozloučil 25. ledna. O tom zápis v deníku Gottlieba Amadea z Winischgrätzu z 25. ledna 1661. Tamtéž.

¹⁴⁴ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 28. 1. 1661. Tamtéž. K tomu V. BŮŽEK, *Symboly rituálu. Slavnostní vjezd Ferdinanda I.*, s. 113; J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 73-75.

¹⁴⁵ Tamtéž. Srov. V. BŮŽEK, *Symboly rituálu. Slavnostní vjezd Ferdinanda I.*, s. 113-114.

¹⁴⁶ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 28. 1. 1661, uloženo v SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Srov. B. STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne*, s. 506-507; V. BŮŽEK, *Symboly rituálu. Prohlášení Ferdinanda I. císařem ve Frankfurtu nad Mohanem*, in: Martin Nodl – Petr Sommer (edd.), *Verba in imaginibus. Františku Šmahelovi k 70. narozeninám*, Praha 2004, s. 159-167, zde s. 162; TÝŽ, *Ferdinand Tyrolský*, s. 135; R. SMÍŠEK, *Leopold I., Markéta Tereza Španělská a Ferdinand z Dietrichsteina*, s. 81.

¹⁴⁷ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 6. dubna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Srov. V. BŮŽEK, *Symboly rituálu. Slavnostní vjezd Ferdinanda I.*, s. 114; R. SMÍŠEK, *Leopold I., Markéta Tereza Španělská a Ferdinand z Dietrichsteina*, s. 81.

V případě některých říšských měst však Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu od výše zmiňovaného slavnostního okamžiku upustil. Lze předpokládat, že císařský vyslanec nepodnikl finančně nákladnou ceremonii záměrně, snad z finančních důvodů.¹⁴⁸ Pokud se tak stalo, ambasadora oficiálně uvítali zástupci města až poté, co se ubytoval v hostinci. Mezi příjezdem a slavnostním uvítáním tak vznikl prostor k organizaci zmíněné oficiality. Do svobodného říšského města Norimberku dorazil vyslanec 8. ledna 1661 a ubytoval se v hostinci. Sem jej přišli přivítat zástupci městské rady a „... *auch mit 32 Kandeln allerhand köstlichen wein Vnd zwey wannen fisch beschemet worden...*“¹⁴⁹ Podobného přivítání se Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu dočkal i v Brunšviku, kam dorazil 16. března 1661. Zde se ubytoval v domě blíže neurčeného brunšvického purkmistra Dohausena. Císařského vyslance zde oficiálně uvítal již zmíněný purkmistr spolu s městským písařem. Obdarovali jej pohárem, který mu předali v sametovém váčku. Ve váčku se nacházel i určitý finanční obnos v podobě mincí.¹⁵⁰ Vznešený dar sloužil radním jako prostředek k reprezentaci města i jich samotných. Použití drahých kovů a materiálů pak poukazovalo na významné společenské postavení obdarovaného.¹⁵¹ Diplomata následně vyjádřil svůj vděk spropitným ve výši 12 říšských tolarů, které plnily funkci „*der Gegengabe*“.¹⁵² Tento dar také mohl částečně sloužit hraběti z Windischgrätzu jako určitá náhrada za výdaje spojené s jeho misí a pobytem ve městě.¹⁵³ Císařský vyslanec neuskutečnil slavnostní vjezd ani při návštěvě Frankfurtu nad Mohanem 25. ledna 1661. Po průjezdu městskou branou se jel rovnou ubytovat do hostince U Anděla. Zástupci svobodného říšského města jej pozdravili až přímo v hostinci. Na počest diplomata Leopolda I. se pak pořádala slavnostní hostina na náklady města.¹⁵⁴

¹⁴⁸ Srov. Jiří HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 233.

¹⁴⁹ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 8. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. K tomu Heiko DROSTE, *Im Dienst der Krone*, s. 265.

¹⁵⁰ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 16. března 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

¹⁵¹ R. SMÍŠEK, *Leopold I., Markéta Tereza Španělská a Ferdinand z Ditrichsteina*, s. 89; V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 195.

¹⁵² Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 16. března 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Například v Osterode, jej po příjezdu obdarovali zástupci města šesti džbány vína. Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 24. února 1661. Tamtéž.

¹⁵³ Srov. J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 135.

¹⁵⁴ Autorce se nepodařilo určit, kdo jej v hostinci přivítal, jednalo se však o některého příslušníka šlechtického rodu Solmsů. Hostinu na uvítanou označil Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu jako „...*Kunigen Taffel...*“. Viz zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 25. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

Existoval i jiný způsob uvítání, jež vyslanec zažil při příjezdu do sídelních měst říšských šlechticů. Zde se nejprve ubytoval v hostinci a následně musel informovat úředníky říšsko-německého šlechtice o svém příjezdu do města. Tím zajistil, že jej do hostince přijdou oficiálně přivítat a vyzvednout zástupci šlechtického dvora.¹⁵⁵ Také musel prokázat důvod své návštěvy prostřednictvím pověření, které mu ve Vídni vystavil císař. Zpravidla jej předkládal zástupcům šlechtické kanceláře. Tak se například stalo v jednom z würzburgských hostinců 16. ledna 1661. Teprve poté vyzvedli vyslance v krčmě urození vyslaní ze zámku a doprovodili jej do kurfiřtské rezidence.¹⁵⁶ Oproti tomu v Kasselu uvedli císařského vyslance na zámek až druhý den po příjezdu. Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu dorazil do sídelního města landkraběte Viléma VI. Hessensko-Kasselského časně ráno 30. ledna 1661 a ubytoval se v hostinci v „*Marckgassen*“. Sem jej podle zažitého vzorce chování přišel přivítat zástupce landkraběte – prezident dvorské rady Jan Dietrich z Kunowitz.¹⁵⁷ Uvítací ceremoniál završilo vřelé pohoštění, které se pořádalo na počest příchozího.¹⁵⁸ Následující den v 10 hodin dopoledne vyzvedl ambasadora v hostinci blíže neurčený urozenec a doprovodil jej na zámek.¹⁵⁹ Slavnostní průvod charakterizovaly obdobné prvky, kterými se vyznačovaly vyslancovy slavnostní vjezdy. Po příjezdu přivítal vyslance samotný landkrabě Vilém VI. Hessensko-Kasselský, který mu vyšel vstříc na zámecké schodiště.

¹⁵⁵ V některých případech proběhlo oficiální uvítání a následovalo okamžité uvedení vyslance na zámek. Musel však do města dorazit včas, aby mohly proběhnout všechny stanovené ceremonie. Tak se stalo například v Kasselu 30. března 1661. O tom zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ze 30. března 1661. Tamtéž. Někdy se po příjezdu do hostince konalo pouze oficiální uvítání a uvedení na zámek proběhlo až následující den. Tak se stalo ve Wolfenbüttelu, kam dorazil 12. února. Na zámek jej uvedl blíže neurčený dvorní maršál následující den. K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 12. a 13. února 1661. Tamtéž.

¹⁵⁶ K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ze 16. ledna 1661. Tamtéž. Obdobná situace nastala při vyslancově příjezdu do Darmstadtu, kdy poslal pověření na zámek. Pak jej přijela vyzvednout velice urozená společnost v čele s darmstadtským hofmaršálkem Hertinghausenem. Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 30. března 1661. Tamtéž.

¹⁵⁷ G. STIEVE, *Europäisches Hoff-Ceremoniel*, s. 273-277. Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 30. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Srov. R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 466-467. Srov. R. SMÍŠEK, „*Dvorská kariéra očima knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku*“, Jihočeský sborník historický 73, 2004, s. 94-120, zde s. 111. K Janu Dietrichu z Kunowitz blíže Lupold von LEHSTEN, *Die hessischen Reichstagsgesandten im 17. und 18. Jahrhundert I*, Darmstadt 2003 (= Quellen und Forschungen zur hessischen Geschichte 137), s. 212-217.

¹⁵⁸ „...und [sie wurden] von Hoff tractirt, auch von des H[erren] landgrafen vornehmsten kammerjunkern, h[err] Boineburg, vnd dem von Wangenheim bedienet...“ Viz zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 30. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

¹⁵⁹ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 31. ledna 1661. Tamtéž. Na vyslance čekal před hostincem kočár se šestispřežím, který byl vypraven ze zámku. K tomu G. STIEVE, *Europäisches Hoff-Ceremoniel*, s. 283.

Místo, kde se odehrálo přivítání, mělo svůj symbolický význam, který poukazoval na společenské postavení návštěvníka i hostitele.¹⁶⁰ Přihlízející diváci tak mohli vnímat, že landkrabě přikládal návštěvě císařského vyslance velký společenský význam.¹⁶¹

Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu rovněž zaznamenal řadu nepříjemností, které se pojily s uvítacím ceremoniálem a narušily jeho správný průběh. Když ambasador přijížděl 30. března 1661 ke Kasselu, měl se na cestě setkat s blíže neurčeným kasselským rytmistrem, jenž by císařského vyslance doprovodil do města a na zámek. Došlo však k jakémusi blíže neuvedenému nedorozumění, přičemž se s rytmistrem minuli. Do Kasselu dorazil Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu sám, a protože nemohl přijet na zámek bez doprovodu, zamířil do hostince v „Marckgassen“. Odtud informoval o svém příjezdu a o celé situaci kancelář říšského šlechtice. Aby nedošlo k prohřešku vůči dvorskému ceremoniálu, musel počkat, až jej někdo v hostinci vyzvedne a doprovodí na zámek.¹⁶² Rovněž při příjezdu do Wolfenbüttelu 1. března 1661 došlo k porušení obecně uznávaných vzorců chování. Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu totiž dorazil mnohem dříve, než se předpokládalo, přičemž se na nádvoří zámku ještě nestihlo vše řádně připravit. Císařského diplomata proto přivítali narychlo a bez velkých okázalostí alespoň dva mladí synové vévody Brunšvicko-Wolfenbüttelského.¹⁶³

Na těchto příkladech je dobře patrné, jak důležitou roli v očích Gottlieba Amadea z Windischgrätzu hrálo jeho oficiální uvítání a přijetí na zámku. Lze pozorovat, že každý odklon od očekávaných způsobů chování si vyslanec zaznamenal. Vždy celou záležitost okomentoval a na závěr zdůraznil, že vše nakonec proběhlo přijatelným způsobem. Poukazoval na chyby ostatních, aby dal najevo, že dostatečně nezvládli své povinnosti, jež vyplivali z dvorského ceremoniálu. Sebe tím dostával do pozice řádného dvořana a diplomata, který své úkoly plnil správně.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 31. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

¹⁶¹ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 31. ledna 1661. Tamtéž. K tomu G. STIEVE, *Europäisches Hoff-Ceremoniel*, s. 284; R. SMÍŠEK, *Antonín Florián z Lichtenštejna a Řím*, s. 6. Opět se zde objevuje model uvítání přichozích, kdy jim majitel panství vyjede/vyjde vstříc, stejně jako při slavnostních vjezdech.

¹⁶² O tom zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 30. března 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

¹⁶³ Nedalo se konkrétně identifikovat, kteří dva ze tří synů Augusta II. Brunšvicko-Wolfenbüttelského vyslance uvítali. Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 1. března 1661. Tamtéž.

¹⁶⁴ K tomu R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 516-524, zde s. 520.

Obdobným způsobem probíhalo slavnostní loučení ve chvíli, kdy vyslanec odjížděl z jednotlivých rezidencí říšsko-německých knížat a kurfiřtů. Lze předpokládat, že dramaturgie rituálu loučení spočívala ve větší míře na hostiteli. Ten se v té chvíli zbavoval povinností vůči svému hostovi. Vyslanec musel s dostatečným předstihem oznámit svůj odjezd hostiteli proto, aby se celá ritualizovaná událost stihla připravit. Míra okázalosti slavnostního rozloučení při jednotlivých odjezdech Gottlieba Amadea z Windischgrätzu od říšských šlechticů se lišila případ od případu. Sám císařský vyslanec si do deníku poznamenal, že nejhezčí rozloučení zažil při odjezdu z Kasselu 10. února 1661.¹⁶⁵ Landkrabě Vilém VI. Hessensko-Kasselský doprovázel diplomata půl hodiny poté, co vyjeli z města. Při opouštění městských hradeb zazněly na počest ambasadora výstřely z děl. Jeho odjezd sledovaly rovněž oddíly vojáků, kteří nastoupili ve zbrani podél cesty, a k uctění císařského vyslance vypálily z pušek slavnostní salvu. Když dorazil diplomat se svým urozeným doprovodem na místo konečného rozloučení, čekal na ně oddíl vojáků na koních. Ti opět vystřelili několik salv na počest hosta.¹⁶⁶ Předvedení vojenské síly rovněž s prezentací samotného říšského šlechtice a jeho sídelního města.¹⁶⁷ Zároveň se landkrabě symbolicky zbavil povinnosti nadále chránit císařského vyslance, kterou na sebe vzal při jeho příjezdu.

IV. 3 Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu a politická jednání

Složité politické jednání tvořila nedílnou součást každodenního života nejen raně novověkého diplomata. Této činnosti nezůstal ušetřen ani Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu. Problematiku diplomatických porad však na stránkách svého deníku reflektoval jen útržkovitě. Dokonce v denních záznamech neprozradil nic konkrétního o úkolu, který mu Leopold I. svěřil. Šlechticova politická vyjednávání tak reflektují zejména vyslancovy relace, jež pravidelně zasílal do metropole habsburského soustátí. S určitostí lze říct, že ambasador u jednotlivých říšských stavů nakonec vyjednal pro císaře příslib určité peněžní a vojenské pomoci.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Následují pokus o rekonstrukci slavnostního odjezdu se opírá o zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 10. února 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

¹⁶⁶ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 13. února 1661. Tamtéž.

¹⁶⁷ Srov. V. BŮŽEK, *Symboly rituálu. Slavnostní vjezd Ferdinanda I.*, s. 113.

¹⁶⁸ Přesnou sumu peněz a počty vojáků se nepodařilo zjistit. Vyslanec si o tom vedl ve svých poznámkách a relacích jen kusé záznamy. Relace Gottlieba Amadea z Windischgrätzu zaslaná císaři 14. ledna. 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, *Říšské a státní záležitosti-*

Vyslancův úkol vyžadoval rychlý postup a sám urozený jedinec si to patrně uvědomoval. Neustále si v deníkových zápiscích i v samotných relacích stěžoval na zdržení a zdlouhavá jednání se zástupci říšských stavů.¹⁶⁹ Jeho stížnosti se týkaly i průtahů při jednání ve Wolfenbüttelu na dvoře Augusta II. Brunšvicko-Wolfenbüttelského v průběhu března 1661.¹⁷⁰ Vyslanec to dával za vinu pomalé kurýrní službě a velkým vzdálenostem, jež museli poslové překonávat při předávání informací.¹⁷¹ Poukazoval na to, že se neustále odkládalo konečné rozhodnutí ohledně peněžní a vojenské pomoci. Dokonce výslovně poznamenal, že wolfenbüttelští tajní radové záměrně postupovali tak, aby se jednání vleklo a aby nedošlo ke vzájemné dohodě. Sám vévoda August II. Brunšvicko-Wolfenbüttelský se vyslanci výslovně zmínil, že neměl žádný podíl na rokování svých tajných radů a neschvaloval je. Vévoda se však od jejich jednání mohl distancovat také proto, že se snažil udržet dobrý vztah s císařským vyslancem.¹⁷² Diplomat ve své zprávě Leopoldovi I. z 16. března uvedl i další osoby, které „... *viell Ubels bey dieser Sach gethan haben*, ...“¹⁷³

Se šlechticovou snahou splnit diplomatický úkol co nejrychleji souvisí skutečnost, že politická jednání započala obvykle ihned poté, co vyslanec dorazil ke dvoru daných šlechticů a ubytoval se. V rámci různých porad a schůzí se pak dostával do kontaktu s kancléři, vrchními maršálky, vrchními hejtmany a dvorskými rady jednotlivých knížat a kurfiřtů. Například hned v den svého příjezdu ke dvoru landkraběte Jiřího Hessenského do Darmstadtu 20. ledna 1661 absolvoval dlouhou

miscellanea 1661-1739, inv. č. 1393/1, sign. 93. K tomu také poznámky Gottlieba Amadea z Windischgrätzu. Tamtéž.

¹⁶⁹ Průtahy při jednání zachytil vyslanec například v relaci císaři ze 14. ledna 1661. Tamtéž. K tomu také zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 5. března 1661. Tamtéž, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Šlechtic si také stěžoval, že jej zdrželi v Kasselu a musel odložit svůj odjezd. K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 1. dubna 1661. Tamtéž.

¹⁷⁰ Relace Gottlieba Amadea z Windischgrätzu zaslané císaři 16. a 25. března 1661. Tamtéž, *Říšské a státní záležitosti-miscellanea 1661-1739*, inv. č. 1393/1, sign. 93.

¹⁷¹ K dlouhým prostojeům, které způsobilo čekání na kurýra, také zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 5. března 1661. Tamtéž, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Velké vzdálenosti mezi jednotlivými aktéry vyjednávání zmínil Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu v relaci císaři z 16. března 1661. Tamtéž, *Říšské a státní záležitosti-miscellanea 1661-1739*, inv. č. 1393/1, sign. 93.

¹⁷² Lze předpokládat, že mezi nimi panoval přátelský vztah. Jako doklad takového tvrzení může sloužit i fakt, že vévoda si naklonil vyslancovu přízeň prostřednictvím daru, který mu věnoval 21. února. K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 21. února. Tamtéž, inv. č. 514, sign. 492. K významu daru K. MÜLLER, *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen*, s. 310-311; H. DROSTE, *Im Dienst der Krone*, s. 265-269; R. SMÍŠEK, *Leopold I., Markéta Tereza Španělská a Ferdinand z Ditrichsteina*, zde s. 88.

¹⁷³ SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, *Říšské a státní záležitosti-miscellanea 1661-1739*, inv. č. 1393/1, sign. 93.

poradu s blíže nejmenovaným kancléřem Fabriciem.¹⁷⁴ Celou záležitost diskutoval v následujících dvou dnech také s tajnými rady landkraběte.¹⁷⁵ Teprve 23. ledna 1661 se v této záležitosti oficiálně sešel se samotným Jiřím Hessenského.¹⁷⁶ Konečné dohody dosáhli po čtyřech dnech usilovného jednání 24. ledna 1661. Konečné písemné rozhodnutí obdržel pátého dne ráno. Toho dne také odcestoval, přičemž jeho další kroky vedly do Kasselu.¹⁷⁷ Rokování na dalších šlechtických dvorech probíhala obdobně. Šlechtic probíral diplomatické záležitosti zejména s úředníky daného panství nebo zástupci tamních vládců.¹⁷⁸ Se zeměpánem jednal zpravidla mimo oficiální schůzky – při jídle či šlechtických zábavách.

V průběhu své mise se císařský ambasador zúčastnil rozličných jednání a událostí, které probíhaly v jednotlivých říšských zemích. Jako zástupce panovníka jej požádali, aby pomohl vyřešit vnitropolitické spory na některých panstvích. Například v Ansbachu, kde sídlil markraběte Albrecht II. Braniborsko-Ansbašský, se šlechtic v polovině ledna 1661 angažoval ve sporu o volbu poručníka pro mladého markraběte Jana Bedřicha Braniborsko-Ansbašského.¹⁷⁹ Během působení ve Wolfenbüttelu se Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu vedle politického jednání zúčastnil jménem císaře také křtu. Mladému vévodovi Antonínu Oldřichovi Brunšvicko-Wolfenbüttelskému se 10. března narodil prvorozený syn Leopold August.¹⁸⁰ Vévoda požádal, zda by se Leopold I. stal prostřednictvím vyslance kmotrem malého chlapce. Diplomata se rozhodl

¹⁷⁴ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 20. ledna 1661. Tamtéž, kart. 3, inv.č. 514, sign. 492.

¹⁷⁵ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 21. a 22. ledna 1661. Tamtéž.

¹⁷⁶ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 23. ledna 1661. Tamtéž.

¹⁷⁷ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 24. a 25. ledna 1661. Tamtéž.

¹⁷⁸ Na dvoře landkraběte Jiřího Hessenského v Kasselu jednal vyslanec zejména s kancléřem Johannem Vultecem, prezidentem dvorské rady Janem Dietrichem z Kunowitz a s dalšími rádci landkraběte. K tomu zápisy v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 2., 4., 5., 7., 8. a 9. února. Tamtéž. Šlechtic si zaznamenal pouze jednu schůzku s landkrabětem, která se týkala diplomatického jednání. O tom zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 31. ledna 1661. Tamtéž. O průběhu jednání v Kasselu relace Gottlieba Amadea z Windischgrätzu zaslaná císaři 9. února 1661. Tamtéž, *Říšské a státní záležitosti-miscellanea 1661-1739*, inv. č. 1393/1, sign. 93. Jako příklad může posloužit i šlechticova diplomatická činnost na dvoře markraběte Albrechta II. Braniborského v Ansbachu. Zde diskutoval o celé záležitosti zejména s vrchním maršálkem Höferem, nejvyšším dvorským sudím Hüfflem a s dalšími rádci markraběte. O tom zápisy v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 11., 12. a 13. února 1661. Tamtéž, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Markrabě braniborský se zúčastnil zasedání tajné rady. K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 11. února 1661. Tamtéž.

¹⁷⁹ Relace Gottlieba Amadea z Windischgrätzu zaslaná císaři 14. ledna 1661. Tamtéž, *Říšské a státní záležitosti-miscellanea 1661-1739*, inv. č. 1393/1, sign. 93. Vyslanec zde zastupoval zájmy císaře, který se stal jedním z kandidátů na případné místo poručníka nezletilého markraběte braniborského.

¹⁸⁰ K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 10. března 1661. Tamtéž, kart. 3, inv.č. 514, sign. 492.

přijmout nabídku a u křtu novorozence císaře zastupoval.¹⁸¹ Kmotrovství se v období baroka často využívalo k utužení, nebo k posílení vzájemných sociálních vazeb. Zastávalo důležitou úlohu i v rámci politické komunikace.¹⁸² Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu si jistě dobře uvědomoval jeho význam. Tímto krokem prokázal diplomat významnou službu šlechtickému domu Brunšvicko-Wolfenbüttelských vévodů. Na oplátku pak mohl očekávat, že mu jeho vstřícný krok vévoda August II. Brunšvicko-Wolfenbüttelský oplatí při rozhodování o půjčce pro Leopolda I.¹⁸³

K politickému vyjednávání patřila i snaha císařského vyslance získat si vlivné spojence či zastánce na jednotlivých knížecích a kurfiřtských dvorech.¹⁸⁴ Přízeň vysoce postavených hodnostářů mohl šlechtic získat různými způsoby, například pomocí darů. Dary se pro diplomata staly prostředkem k navázání, popřípadě k upevnění vzájemných pout. Jejich prostřednictvím mohl ambasador projevit také svou náklonnost k obdarovaným.¹⁸⁵ Z účtů, které jsou součástí deníku, lze zjistit, že hrabě z Windischgrätzu obdaroval vybrané hodnostáře říšských dvorů prstenem.¹⁸⁶ Obdarování se měli vyslanci podle obecně uznávaného vzorce chování odvděčit darem, nebo svou přízní.¹⁸⁷ Například vícekancléři ve Wolfenbüttelu – jistému Contingiovi – daroval císařský diplomat prsten za to, že mu dělal příjemnou společnost.¹⁸⁸ Na dvoře

¹⁸¹ O okolnostech celé záležitosti a o průběhu křtu informoval císaře zpětně v jedné ze svých relací. Relace Gottlieba Amadea z Windischgrätzu zaslaná císaři 14. března 1661. Tamtéž, *Říšské a státní záležitosti-miscellanea 1661-1739*, inv. č. 1393/1, sign. 93. Také zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 13. března 1661. Tamtéž, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

¹⁸² K roli křtu ve společnosti V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 278-282; srov. V. BŮŽEK a kol., *Světy posledních Rožmberků*, s. 544-545; M. HOLÝ, *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*, *Historická demografie* 28, 2004, s. 15-33; Miroslava MELKESOVÁ, *Křtiny a úvod ve venkovském prostředí raného novověku*, *Historický obzor* 14/2003, s. 262-276; TÁŽ, *Adhiberi solent, qui compatres vocantur. Kmotrovství ve venkovském prostředí raného novověku na základě výzkumu cýhovské farnosti*, *Historická demografie* 27/2003, s. 63-120.

¹⁸³ Obdobný princip jako při výměně darů. K tomu následující odstavec.

¹⁸⁴ J. HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 228.

¹⁸⁵ R. SMÍŠEK, *Leopold I., Markéta Tereza Španělská a Ferdinand z Ditrichsteina*, s. 88. Srov. H. DROSTE, *Im Dienst der Krone*, s. 265-269.

¹⁸⁶ V Darmstadtu obdaroval prstenem maršála Hertinghausena, ritmistra Riedela; v Kasselu obdaroval například hofmistra Vallensteina, či ritmistra Boyneburga. V Brunšvicku získal prsten od vyslance purkmistr Dohoausen. K tomu blíže šlechticovi účty, které jsou součástí záznamů v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ze 14., 21. ledna, 10., 23. února, a 16., 27. března 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

¹⁸⁷ H. DROSTE, *Im Dienst der Krone*, s. 265; V. BŮŽEK, *Přípitek ve společnosti raného novověku*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání* (= edice *Historického myšlení* 38), Praha 2007, s. 189-213, zde s. 199. Srovnání Aron J. GUREVIČ, *Kategorie středověké kultury*, Praha 1978, s. 166-185.

¹⁸⁸ „...H[err] d[ominus] Contingio verehrten sie auch, wegen seiner angenehmen conversation und herrlicher discursen, einen ring von 30 R[eich] th[a]l[e]r...“, zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 9. března 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

landkraběte Jiřího Hessenského v Darmstadtu získal nejhodnotnější prsten od Gottlieba Amadea z Windischgrätzu již zmíněný dvorský kancléř Fabricius.¹⁸⁹ S největší pravděpodobností tak vyslanec předem vyjádřil svůj vděk za služby, jež měl kancléř mladému hraběti prokázat. Na druhou stranu tím však mohl dát najevo jen určité sympatie, které choval ke služebníkově Jiřího Hessenského. Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu daroval prsteny i různým vyslancům, s nimiž se během mise setkal, nejspíš proto, aby si získal jejich přízeň pro následné diplomatické rokování.¹⁹⁰ Šlechtic si vždy zapsal jména a hodnosti obdarovaných i hodnotu prstenu, který jim věnoval.¹⁹¹ Důvod k zaznamenání hodnoty darů nejspíš spočíval v reprezentační rovině. Finanční hodnota předmětů hrála významnou symbolickou roli, protože poukazovala na bohatství a společenské postavení vlastníka, v tomto případě dárce.¹⁹²

Vyslanec se snažil na jednotlivých knížecích a kurfiřtských dvorech získat náklonnost i svých hostitelů, jejich potomků a dalších rodinných příslušníků. K tomu sloužili rozličné příležitosti, jako například společná stolování, soukromé návštěvy v soukromých pokojích hostitelů, projížďky či procházky v okolí zámku a šlechtické zábavy.¹⁹³ Na dvoře vévody Augusta II. Brunšvicko-Wolfenbüttelského ve Wolfenbüttelu strávil s urozenou společností svých hostitelů nejedno odpoledne, které vyplnily procházky a projížďky v rozsáhlých zámeckých zahradách.¹⁹⁴ V Ansbachu se účastnil projížďky s markrabětem Albrechtem II. Braniborským a jeho manželkou Žofíí Markétou, rozenou z Oettingenu.¹⁹⁵ Příležitost k neoficiálním rozhovorům se šlechtici se mohla naskytnout i v rámci prohlídek různých pamětihodností a zajímavostí, ať už se jednalo o jízďárnu v Ansbachu,¹⁹⁶ zbrojnici v Kasselu¹⁹⁷ či starobyrou knihovnu ve

¹⁸⁹ Zápis s deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 25. ledna 1661. Tamtéž.

¹⁹⁰ Jednalo se například o vyslance z Zellu a Hannoveru. To, komu daroval prsteny, uvedl hrabě z Windischgrätzu v cestovním deníku. Konkrétní výdaje za prsteny zahrnul do účtů, které si průběžně vedl. Jména či hodnosti obdarovaných zapsal šlechtic společně s hodnotou daného prstenu.

¹⁹¹ Například zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 25., 29. ledna, či 10 února 1661, Tamtéž.

¹⁹² V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 195.

¹⁹³ Vyslanec měl dokonce privilegium, jež mu zajišťovalo, že smí zeměpána doprovázet právě na procházky či na lov. J. HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 228.

¹⁹⁴ Vyslanec poznamenal, že 4. března si vyšel s Antonínem Oldřichem Brunšvicko-Wolfenbüttelským a jeho manželkou na procházku do okolí wolfenbüttelského zámku. Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 4. března 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Ve Wolfenbüttelu si vyslanec také vyjel 11. března na malou projížďku na koních se dvěma mladými vévody Brunšvicko-Wolfenbüttelskými. Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 11. března 1661. Tamtéž.

¹⁹⁵ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 13. ledna 1661. Tamtéž.

¹⁹⁶ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 12. ledna 1661. Tamtéž.

Wolfenbüttelu.¹⁹⁸ Obsah soukromých rozhovorů si vyslanec do deníku nezaznamenal. Lze však předpokládat, že tématem rozmluvy nebyla pouze politika. V těchto chvílích se mohl rozhovor stočit například k literatuře, zajímavým zážitkům přičemž se šlechtic mohl prezentovat jako vzdělaný a zábavný společník.¹⁹⁹

V rámci politických jednání se v roli přímlovkyň často stávaly mocenským nástrojem ženy, především manželky vládnoucích knížat, landkrabat, markrabat a kurfiřtů Římsko-německé říše.²⁰⁰ S největší pravděpodobností také Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu využíval během své mise tohoto mocenského kanálu. Podle deníkových zápisků navštěvoval šlechtičny za účelem vzájemného rozhovoru poměrně často. Při bližší identifikaci urozených dam ambasador uvedl jejich titul a současně je charakterizoval jako něčí manželky, sestry, nebo švagrové.²⁰¹ Snad nejčastěji vyslanec navštěvoval vévodkyni Alžbětu Žofii z Mecklenburgu, manželku Augusta II. Brunšvicko-Wolfenbüttelského. Během pobytu ve Wolfenbüttelu s ní prý diplomat podle vlastního svědectví trávil mnoho hodin v družném rozhovoru.²⁰² V Kasselu navštívil landkraběnku Hedviku Žofii Braniborskou, manželku Viléma IV. Hessensko-Kasselského. Šlechtic si ve stručném zápisu z 31. ledna 1661 zaznamenal, že směl landkraběnku doprovodit až do jejího třetího předpokoje.²⁰³ V tomto případě se jednalo o zvláštní projev milosti ze strany landkraběnky.²⁰⁴ Tato informace mohla sloužit k sebezprezentaci šlechtice, který poukazoval na své vysoké postavení na kasselském dvoře.

¹⁹⁷ Například v Kasselu, k tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 3. února 1661. Tamtéž.

¹⁹⁸ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 15. února 1661. Tamtéž.

¹⁹⁹ Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu mohl své společníky zaujmout jako autor básnické sbírky a člen jazykové společnosti. Navíc se stýkal s literáty 17. století a jako císařský vyslanec oplýval i řadou vědomostí a možná i zážitků.

²⁰⁰ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 332-333. Srov. Katrin KELLER, *Hofdamen. Amtsträgerinnen im Wiener Hofstaat des 17. Jahrhundert*, Wien-Köln-Weimar 2005.

²⁰¹ Například Alžbětu z Heidelbergu, která se účastnila slavnostní tabule na zámku v Kasselu, identifikoval jako sestru kurfiřta Karla II. Falckého. Rovněž se zmínil, že se hostiny účastnila také kněžna Alžběta, sestra landkraběte Viléma VI. Hessensko-Kasselského. Záznam v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 31. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Srov. Milena LENDEROVÁ a kol, *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002, s. 7.

²⁰² Zápis z deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 14. února, 15. února a 3. března 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv.č. 514, sign. 492.

²⁰³ Zápis z deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 31. 1. 1661. Tamtéž.

²⁰⁴ J. HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 229; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 517.

IV. 4 Zábavy a kratochvíle na dvorech říšské šlechty očima Gottlieba Amadea z Windischgrätzu

Symbolická komunikace uvnitř raně novověké společnosti přicházela ke slovu také při pořádání rozličných dvorských slavností.²⁰⁵ Festivity se stávaly vyhledávanými společenskými událostmi, kterých se směli zúčastnit pouze pozvaní hosté. Mezi tyto kratochvíle se řadily například štvance, pijácké zábavy, plesy a rozličné hudební produkce.²⁰⁶ Celá společnost, která se oddávala zábavě, byla podřízena dané hierarchii. Dramaturgie dvorské zábavy se navíc řídila přesnými pravidly, jež všichni zúčastnění dobře znali.²⁰⁷ Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu se během diplomatické mise po Římsko-německé říši v roce 1661 stal přímým účastníkem několika různých šlechtických kratochvílí. Jako císařský vyslanec se snažil při těchto událostech nejen o úspěšnou sebezprezentaci, ale i okázalou reprezentaci svého panovníka. Také hostitel-zeměpán se v rámci slavnostních událostí snažil zviditelnit svůj dům i vlastní mocenské postavení. Měl možnost ohromit císařského vyslance například okázalostí jednotlivých zábav.²⁰⁸ Při pořádání slavnostních událostí s největší pravděpodobností docházelo k neformálním osobním rozhovorům vyslance s urozenými jedinci daného regionu.²⁰⁹ Šlechtici si zde mohli vytvářet nové vzájemné vztahy a utužovat ty stávající.²¹⁰ Zároveň se zde setkávali aktéři diplomatických jednání, kteří dostávali prostor pro zákulisní rozhovory.

Ke každodenním prvkům života novověké společnosti se řadilo stolování.²¹¹ Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu zachytil na stránkách svého cestovního deníku,

²⁰⁵ Dvorské slavnosti na dvorech říšsko-německé šlechty přibližuje Peter-Michael HAHN, *Höfische Festkultur in den protestantischen Reichsterritorien während der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku* (=Opera historica 8), České Budějovice 2000, s. 55-77. Slavnosti obecně charakterizuje Josef VÁLKA, *Barokní slavnosti*, in: Zdeněk Hojda (ed.), *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, Praha 1999, s. 53-63.

²⁰⁶ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL. *Věk urozených*, s. 259.

²⁰⁷ J. HRDLIČKA, *Slavnostní stolování na aristokratickém dvoře v raném novověku*, in: Václav Bůžek-Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy*, s. 293-314, zde s. 294. Srov. J. HRDLIČKA, *Rituál stolování na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích*, in: Václav Bůžek-Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (Opera historica 7), s. 619-653; V. BŮŽEK - P. KRÁL - J. HRDLIČKA – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 244-249; J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 100-101.

²⁰⁸ TÝŽ, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 228. K tématu rytířských kratochvílí V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 174-200.

²⁰⁹ Srov. M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník*, s. 139, 181-182.

²¹⁰ V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 193.

²¹¹ Stolování patřilo k základním prvkům každodenního života raně novověké společnosti. K tomu J. HRDLIČKA, *Rituál stolování*, s. 620. Srov. J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle v předbělohorské době*

jakým způsobem tento rituál probíhal na dvorech říšské šlechty. Zaznamenal dva typy stolování. V prvním případě jedl sám ve svých komnatách; v soukromí nemusel dodržovat dvorský ceremoniál.²¹² Tak se stalo například ve Würzburgu 17. ledna 1661, kde v té době pobýval mohučský kurfiřt a arcibiskup Jan Filip ze Schönbornu. Kurfiřt se v tento den nemohl k diplomatovi dostavit osobně na oběd ani na večeři a šlechtic „... *allein speyset auf dero zimmer...*“²¹³

Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu se účastnil jako host i veřejného stolování, při kterém vystupoval jako císařský vyslanec. Sdílení společné tabule neznamenovalo pro soudobé aktéry jen ukojení hladu a žízně. Stávalo se důležitou společenskou událostí, která jim umožňovala vyjádřit své společenské postavení pomocí gest a symbolů.²¹⁴ Veřejné stolování vyžadovalo po strážnících, aby při jídle dodržovali dvorský ceremoniál.²¹⁵ Různá pravidla se vázala i na dění před samotným zasednutím k tabuli, kdy například vyslanec musel do hodovního sálu vždy někdo doprovodit.²¹⁶ Například 10. ledna 1661 se konala v jídelním sále na zámku v Anspachu hostina, na kterou doprovodil císařského diplomata sám markrabě Albrecht II. Braniborský.²¹⁷ Tím markrabě prokázal urozenému jedinci poctu a veřejně potvrdil jeho vysoké společenské postavení jako přímého zástupce císaře. Další potvrzení šlechticova postavení v hierarchizované společnosti symbolicky vyjadřoval samotný zasedací pořádek.²¹⁸ Vyslanec totiž zasedl ke stolu, kde seděl markrabě se svou rodinou. Zaujal zde nejčestnější místo mezi Albrechtem II. Braniborským a jeho manželkou Žofíí Markétou

in: L. Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století*, Ústí nad Labem 1992 (=Acta Universitatis Purdyianae, Studea historica 1), s. 19.

²¹² Srov. J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 100.

²¹³ Zápis v deníku Gottlieba Amadea Windischgrätzů ze 17. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Obdobnou situaci vyslanec zaznamenal například při návštěvě Herzbergu, kde sídlil vévoda Kryštof Ludvík Brunšvicko-Lünenberský. Zde jedl vyslanec ve svých komnatách sám několikrát. K tomu záznamy v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzů například z 25. a 27. února 1661. Tamtéž. Císařský vyslanec jedl sám v soukromí svých pokojů i ve chvílích, kdy jej zaneprázdnila práce. K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzů z 8. února 1661. Tamtéž.

²¹⁴ J. HRDLIČKA, *Rituál stolování*, s. 620. TÝŽ, *Slavnostní stolování*, s. 293; J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 100. Srovnání E. MUIR, *Ritual in Early Modern Europe*, s. 1-11 a 126-132.

²¹⁵ J. HRDLIČKA, *Slavnostní stolování*, s. 294. Srov. V. BŮŽEK – P. KRÁL – J. HRDLIČKA – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 224-249; J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 100-101.

²¹⁶ Jednalo se o stejné pravidlo, které se vázalo k vyslancovu oficiálnímu vjezdu do města, nebo na zámek. Vždy jej vyzvedla pověřená osoba a doprovodila na místo určení. Srov. G. STIEVE, *Europäisches Hoff-Ceremoniel*, s. 273-277.

²¹⁷ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzů z 10. ledna 1661, uloženo v SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

²¹⁸ K hierarchizaci hodovní společnosti J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 100. Urozenost osob, se kterými seděl vyslanec u jednoho stolu, poukazovala i na jeho vážené postavení ve společnosti. K tomu R. SMÍŠEK, *Leopold I., Markéta Tereza Španělská a Ferdinand z Dietrichsteina*, s. 99.

z Öttingenu.²¹⁹ Také u hodovního stolu mohl císařský vyslanec neoficiálně rozprávět se svým hostitelem.²²⁰

Ambasador se během diplomatické mise stal účastníkem neředné slavnostní hostiny. Některé slavnosti se pořádaly na oslavu různých svátků, jako například oslava Nového roku, která proběhla 11. ledna 1661 v Anspachu.²²¹ Císařského vyslance opět dovedl k hodovní tabuli markrabě Albrecht II. Braniborský. Ve chvíli, kdy vešli do hodovního sálu, se ozvala slavnostní fanfára. Zámeční trubači prý tímto způsobem popřáli Gottliebovi Amadeovi z Windischgrätzu šťastný Nový rok. Zároveň se jednalo jejich výraz úcty vůči císařskému vyslanci.²²² Poté, co se celá společnost usadila, zahájil markrabě slavnostní hostinu přípitkem.²²³ Rovněž císařský ambasador se zapojil a podle očekávaného vzorce chování připil na zdraví knížecímu domu. Vyjádřil tím úctu, jež pociťoval k Albrechtu II. Braniborskému a jeho rodině. Zároveň prokázal znalost dvorského ceremoniálu, protože věděl, co se v takových situacích patřilo.²²⁴

Slavnostní stolování se pořádalo také ve Wolfenbüttelu 18. ledna 1661, kdy císařský vyslanec večerel u jednoho stolu s vévodou Augustem II. Brunšvicko-Wolfenbüttelským a jeho blízkými. Zasedací pořádek opět zdůrazňoval jeho postavení na dvoře tohoto vlivného říšského šlechtice.²²⁵ Vyslanec zaujal místo u stolu hned vedle mladého vévody Antonína Oldřicha Brunšvicko-Wolfenbüttelského. Příjemnou atmosféru večere dotvářela doprovodná hudba, jež se linula hodovním sálem.²²⁶ Po

²¹⁹ „... Nach Verfliessung einer Stund kahmen S[ein]e durchl[auchtigst] und holeten der H[err] abesandten zu der taffel, an welcher er Oben ein die Stelle nahm, der Marggraf zur Rechten, die f[ür]stlichen Marggräfin, so eine gr[ö]fin von Öting[en] zur Lincken, nebenst f[ür]stlichen Schwester...“ Zápís v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 10. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Srov. V. BŮŽEK, *Ferdinad Tyrolský*, s. 243-244. Fakt, že u jednoho stolu seděla i manželka markraběte, naznačoval, že vyslance považovali za velice urozeného hosta, viz J. HRDLIČKA, *Rituál stolování*, s. 631.

²²⁰ J. HRDLIČKA, *Rituál*, s. 631.

²²¹ Zápís v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 11. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

²²² Vyslanec se jim podle očekávaného vzorce chování odvděčil spropitným ve výši 12 říšských tolarů. Zápís v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 11. ledna 1661. Tamtéž.

²²³ K významu přípitku v raně novověké společnosti blíže V. BŮŽEK, *Přípitek*, s. 189-213.

²²⁴ Zápís v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 11. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. V. BŮŽEK, *Přípitek*, s. 202-205

²²⁵ Vyslanec se těšil přítomnosti vévodovy manželky, vévodkyně z Meklenburgu, i jejich dvou blíže neurčených dcer. Následující rekonstrukce celého večera se opírá zejména o zápís v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 18. února 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

²²⁶ K tomu blíže J. HRDLIČKA, *Rituál stolování*, s. 624; V. BŮŽEK a kol., *Světy posledních Rožmberků*, s. 271-272. Srov. Eliška FUČÍKOVÁ (ed.), *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze*, Praha 1989, s. 19, 59 a 66; M. KOLDINAKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník rudolfínského dvořana*, s. 70 a 137.

slavnostní večeri, se pořádal bál, přičemž celá hodovní společnost pokračovala v družné zábavě až do pozdních nočních hodin.²²⁷

Pobyt Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ve Wolfenbüttelu navíc spadl do období masopustu.²²⁸ Právě toto údobí se vyznačovalo tím, že se ve šlechtických rezidencích pořádaly různé plesy a slavnostní hostiny, které doprovázela hudba.²²⁹ V posledním masopustním týdnu se zde císařský vyslanec zúčastnil celkem pěti večerních slavností. K vyvrcholení masopustních zábav došlo nejspíš o masopustní neděli 20. února 1661, kdy se konal okázalý ples ve velkém sále.²³⁰ V čtyřměsíčním cestovním programu Gottlieba Amadea z Windischgrätzu neměla tato série dvorských zábav obdoby.²³¹ Jednotlivé události popsal Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu v deníku jako „*ein Mascaradl*“,²³² „*ein paren tanz*“,²³³ „*ein tanz*“²³⁴ a „*ein bal*“.²³⁵

Maškarní ples se konal 16. února 1661 a uspořádal jej syn vévody Augusta II. Brunšvicko-Wolfenbüttelského – vévoda Antonín Oldřich.²³⁶ Celá zábava se odehrávala v soukromých komnatách mladého vévody. Šlo s největší pravděpodobností o privátní událost, kam měla přístup pouze úzká skupina pozvaných hostů.²³⁷ Na maškarní bál doprovodil císařského vyslance sám pořadatel Antonín Oldřich Brunšvicko-Wolfenbüttelský. Vyslanec v rámci sebe prezentace neopomněl také zdůraznit, že se při této příležitosti nacházel ve velice urozené společnosti.²³⁸ Večerní zábavy se například

²²⁷ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 18. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

²²⁸ Téma masopustu shrnuje P. MAŤA, *Karneval v životě a myšlení raně novověké šlechty*, in: Václav Bůžek-Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy*, s. 163-189.

²²⁹ P. MAŤA, *Karneval*, s. 168-169. Právě wolfenbüttelská rezidence proslula v druhé polovině 17. století rozsáhlou činností v oblasti dvorských slavností. Různé maškarní plesy i hudebně doprovázené hry se zde pořádaly poměrně často. K tomu Peter-Michael HAHN, *Höfische Festkultur*, s. 69.

²³⁰ Záznamy v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 16., 17., 18., 20. a 21. února 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Ples pořádaný o masopustní neděli 20. února 1661 se asi jako jediný v tomto týdnu konal ve velkém sále.

²³¹ V cestovním deníku se již nikde nezmínil o podobných událostech, kterých by se zúčastnil ve stejné intenzitě.

²³² Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 16. února 1661. Tamtéž.

²³³ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 17. února 1661. Tamtéž.

²³⁴ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 20., 21. února 1661. Tamtéž.

²³⁵ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 18. února 1661. Tamtéž.

²³⁶ Následující pokus o rekonstrukci maškarního veselí, které se pořádalo ve Wolfenbüttelu, se opírá zejména o záznam v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 16. února 1661. Tamtéž. Zábava se konala ve středu o masopustním týdnu. Také však mohlo jít o oslavu narozeniny některého člena vévodovi rodiny. Nejbliže k datu 16. února slavila narozeniny Sibyla Uršula, princezna Brunšvicko-Wolfenbüttelská, která se narodila 7. února 1629. O zvyku pořádat ve Wolfenbüttelu maškarní zábavu na oslavu narozenin členů rodu Peter-Michael HAHN, *Höfische Festkultur*, s. 69. K podobě masopustních maškarád P. MAŤA, *Karneval*, s. 175-180.

²³⁷ Srov. R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 461, pozn. 1729.

²³⁸ R. SMÍŠEK, *Leopold I., Markéta Tereza Španělská a Ferdinand z Dietrichsteina*, s. 99.

zúčastnil nejmladší vévoda Ferdinand Albrecht Brunšvicko-Wolfenbüttelský i těhotná manželka Antonína Oldřicha – Alžběta Juliana – spolu s fraucimorem.²³⁹ Slavnost se protáhla až do nočních hodin, což by mohlo nasvědčovat tomu, že Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu se při této kratochvíli nejspíš velmi dobře bavil.²⁴⁰

Zábava na jednotlivých šlechtických dvorech nespočívala jen v hodování či tanci. Po jídle se mohla celá společnost odebrat do salónek, kde urození jedinci popíjeli alkohol a hráli různé společenské hry.²⁴¹ Například 1. února 1661 se Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu setkal v Kasselu se zábavou, kterou do té doby nejspíš neznal, protože si podrobně zapsal její pravidla.²⁴² Základ celé této hry spočíval v nonverbální komunikaci; dnes by mohla pojmenovat jako pantomima. Jedinec měl za úkol předvést pouze pomocí posunků nějaké úsloví či rčení. Skupina přihlížejících pak hádala, o jaké úsloví se jednalo. Celá zábava vyslance s největší pravděpodobností nadehla, protože věnoval hře poměrně rozsáhlou část denního záznamu. Pantomimu spolu s císařským diplomatem začali hrát po večeři přítomní vyslanci, kavalíři a jiné urozené osoby, které v té době pobývaly Kasselu. Účastníci se dozajista velmi dobře bavili, neboť se do svých pokojů rozešli až jednu hodinu v noci.²⁴³

Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu se také účastnil oblíbené šlechtické zábavy – štvance.²⁴⁴ Zážitky z této šlechtické kratochvíle si zapisoval do svého deníku a zdůraznil informace o tom, které z urozených osob se spolu s ním lovu účastnily. Tím naznačil, že zastával pevné postavené v dané společnosti a poukazoval na výlučnost své postavy, což opět sloužilo s jeho snahou o sebe prezentaci.²⁴⁵ Do deníku si pak například zapsal, že na honu, který uspořádal v Kasselu 7. února 1661 landkrabě Vilém VI. Hessensko-Kasselský, nechyběl nikdo z kasselské urozené společnosti. Kromě

²³⁹ Alžběta Julie byla tehdy ve vysokém stupni těhotenství. Porodila 10. března 1661 a křest dítěte proběhl o tři dny později. Viz deník Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 10. března 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

²⁴⁰ „...*Tanzeten ziemlich tief in die nacht, ...*“ Zápís v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 16. února 1661. Tamtéž. Obdobně probíhal i bál pořádaný 18. února, a „...*Hernach wurde ein bal gehalten, wehrete biß zwey uhr [in die Nacht]...*“ Zápís v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 18. února 1661. Tamtéž.

²⁴¹ J. HRDLIČKA, *Rituál stolování*, s. 624. Srov. M. Marie KOLDINSKÁ, *Svět Adama mladšího z Valdštejna optikou jeho deníků (Příspěvek ke každodennosti a mentalitě renesančního aristokrata)*, Folia historica bohemica 18, 1997, s. 127-131.

²⁴² Zápís v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 1. února 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Ke štvancím blíže V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 193-200.

²⁴⁵ R. SMÍŠEK, *Leopold I., Markéta Tereza Španělská a Ferdinand z Dietrichsteina*, s. 62.

šlechticů se lovu účastnila také ženská část dvora.²⁴⁶ Během štvance urozenci prokazovali své schopnosti, fyzickou zdatnost, mrštnost, důvtip i zručnost.²⁴⁷ Dosáhnout vrcholu úspěšné sebe prezentace v rámci štvance znamenalo ulovit kořist.²⁴⁸ Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu si zaznamenal do cestovního deníku přesné počty ulovené zvěře při štvanicích na dvorech lantkraběte Wilhelma VI. Hessen-kasselského²⁴⁹ i markraběte Albrechta II. Braniborsko-Ansbašského.²⁵⁰ Vyslanec si vedl záznamy také o svých loveckých trofejích, které se měli stát oslavou individuálních vlastností a schopností, jimiž disponoval. Například při štvanci na divoká prasata, jež se konala v Anspachu 13. ledna 1661, sám skolil loveckým kopím dva statné kance.²⁵¹

Často se stávalo, že účastníci štvance pokračovali v zábavě i po skončení lovu. Na program se pak dostával jiný druh zábavy – hostiny s hudbou či přímo pijácké zábavy. Právě pijácké zábavy se staly velice oblíbenou kratochvílí raně novověké společnosti.²⁵² Během své mise holdoval Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu alkoholu zejména u hodovní tabule. O tom, že by vyslanec popíjel se svým hostitelem, se v jeho deníku nacházejí pouze kusé zmínky. Nejvýrazněji se o pití alkoholu rozepsal při návštěvě Herzberku, kde sídlil vévoda Kryštof Ludvík Brunšvicko-Lünenberský. Zde pobýval několik dní – od 25. do 28. února 1661. Jak vyplývá z vyslancových denních zápisů, stolování zde nejspíš plynule přecházelo v pijáckou zábavu.²⁵³ Absence rozverných zážitků v deníku, které by se pojili k pití alkoholu, nemusí znamenat, že se v konkrétních případech nedělo nic bujarého. Šlechtic pouze nezapsal podrobnosti týkající se těchto zážitků, protože takové informace by mohly ohrozit jeho snahu o úspěšnou sebe prezentaci císařského vyslance. Diplomát si o popíjení zapsal pouze

²⁴⁶ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ze 7. února 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

²⁴⁷ V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 194. Srov. Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne*, s. 505.

²⁴⁸ K tomu V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 196.

²⁴⁹ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ze 7. února 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

²⁵⁰ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ze 13. února 1661. Tamtéž. Lovu se zúčastnil také 1. dubna v Kasselu, ale nezapsal si k této události nic konkrétního. O tom zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ze 1. dubna 1661. Tamtéž.

²⁵¹ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ze 13. ledna 1661. Tamtéž.

²⁵² V českém prostředí proslul pořádáním pijáckých zábav zejména Petr Vok z Rožmberka, který je pořádal na zámku v Bechyni. Nejokázalejší raně novověké pitky probíhaly nejspíš na Ambrasu, kde sídlil Ferdinand Tyrolský. K tomu blíže V. BŮŽEK, *Pijácké zábavy na dvorech renesančních velmožů (Ambras-Bechyně)*, in: Václav Bůžek-Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku (=Opera historica 8)*, České Budějovice 2000, s. 137-161.

²⁵³ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu ze 25., 26., a 27. února 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

poznámku, že s vévodou pili ve větší míře a takto trávený čas vyplnili důvěrnými rozhovory.²⁵⁴ Společně trávený čas nad sklenkou alkoholu mohli šlechtici opět využít k utužování vzájemných vztahů a vytvoření nových oboustranně prospěšných vazeb.²⁵⁵

IV.5 Vnímání prostoru a času

Cestovní deník Gottlieba Amadea z Windischgrätzu zachycuje jeho každodenní život v krátkém časovém období necelých čtyř měsíců. Šlechtic musel přizpůsobit zaběhlý rytmus dne rozmanitým okolnostem, které vznikaly při neustálých přesunech z místa na místo. K rozladění urozeného jedince docházelo zejména ve chvílích, kdy se neopakovaly cyklicky zaběhnuté rutinní činnosti, jako bylo například pravidelné stolování. Psaní deníku mu proto pomáhalo orientovat se nejen v čase, ale také v prostoru.

V období od 16. do poloviny 17. století došlo pozvolné proměně vnímání času evropskou společností, kdy jej začala chápat mnohem intenzivněji.²⁵⁶ Vliv na to mělo především postupné zavádění nového gregoriánského kalendáře.²⁵⁷ S tím se pojily problémy, jež souvisely s přijetím nového kalendáře římsko-německými protestantskými knížaty. Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu se navzdory své protestantské víře držel kalendáře gregoriánského.²⁵⁸ Na některých římsko-německých dvorech, které navštívil, se však setkal s odchylkou v určení data. Ambassador například do deníku uvedl, že na diplomatickou misi vyjel na Nový rok – 1. ledna 1661. Na dvoře markraběte Albrechta II. Braniborského se ovšem zúčastnil novoročních oslav, které se podle zápisu v diáři konaly 11. ledna 1661.²⁵⁹ Albrecht II. Braniborský se hlásil

²⁵⁴ „Nach geendeter Taffel redete der herzog mit Ihrer Excellenz gar vertrawdlich, brachte auch derselben etliche gräser zu, wehrete aber, weil es schon Spät war nicht gar lang.“ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 25. února 1661. Tamtéž. „Den 26 gaben Ihre Exc dem Herzog in seinem Zimmer die Visite, blieben biß es Zeit war zur Tafel, alwo starck getruncken wurde, Und liessen sich die berghewer mit ihrer music hören.“ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 26. února 1661. Tamtéž.

²⁵⁵ V. BŮŽEK, *Pijácké zábavy*, s. 146.

²⁵⁶ V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 249-250.

²⁵⁷ I. HLAVÁČEK – J. KAŠPAR – R. NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, s. 124-126.

²⁵⁸ Lze srovnat gregoriánský kalendář pro tento rok s jednotlivými zápisky ve šlechticově cestovním deníku. Konkrétně se autorka zaměřila na zápisy ze dní, kdy se vyslanec účastnil mši s předpokladem, že se jednalo o neděle. A datace těchto záznamů opravdu připadla na neděle určené gregoriánským kalendářem.

²⁵⁹ Windischgrätzův deník, zápis z 11. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492. Vyskytl se zde rozdíl deseti dní, který odpovídá rozdílu mezi juliánským a gregoriánským kalendářem.

k protestantské víře. Z toho důvodu lze předpokládat, že v tomto případě nešlo o opožděnou slavnost, ale o skutečnou hostinu na Nový rok.

Protestantská víra císařského vyslance se nejvýrazněji projevovala ve chvílích, kdy navštěvoval kostely a bohoslužby. Do vlastního deníku si však nezaznamenával, o jaký druh mše šlo. Pouze jednou udělal výjimku – 3. dubna 1661, kdy si zapsal, že se zúčastnil kalvinistické mše.²⁶⁰ Jako ambasador měl právo doprovodit svého hostitele na bohoslužbu.²⁶¹ Této výsady Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu využíval zejména na dvorech říšských šlechticů, kteří se stejně jako on hlásili k protestantské víře.²⁶² Například 6. února 1661 doprovázel do kostela landkraběte Viléma VI. Hessensko-Kasselského.²⁶³ Ne všechny zápisy týkající se bohoslužeb jsou však konkrétní. Církevní obřad často jen zmínil pro lepší orientaci v rytizaci daného dne.²⁶⁴

Základní časovou jednotkou, která určovala vyslancovu orientaci v čase, byl den.²⁶⁵ Právě den po dni si pečlivě vedl jednotlivé záznamy. Na stránky svého diáře si vždy zaznamenal události a zážitky, které jej nejvíce zaujaly. Záznam ke konkrétnímu datu si však zapsal i tehdy, kdy jej za celý den nic zajímavého nepotkalo.²⁶⁶ Výjimku tvořilo několikadenní cestování, které shrnul do jednoho záznamu.²⁶⁷ Samotné dny pak dále dělil na menší časové úseky. Jako jeden ze základních mezníků pro určení denní doby sloužilo vyslanci stolování.²⁶⁸ Právě podávání pokrmů probíhalo povětšinou pravidelně v zaběhnutých časových intervalech. Z toho důvodu se podle jídla řídil denní

²⁶⁰ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 3. dubna 1661. Tamtéž.

²⁶¹ J. HRBEK, *Postavení diplomata v mezinárodním systému*, s. 229.

²⁶² Protestantskou víru vyznával markrabě Albrecht II. Braniborský, landkrabě Jíří II. Hessensko-Darmstadtský, Vilém VI. Hessensko-Kasselký i vévoda August II. Brunšvicko-Wolfenbüttelský. K tomu Hanns Hubert HOFMANN, *Albrecht V.*, in: *Neue Deutsche Biographie I*, Berlin 1953, s. 163; Philipp WALTHER, *Georg II. (Landgraf von Hessen-Darmstadt)*, *Allgemeine Deutsche Biographie VIII*, Leipzig 1878, s. 674-677; Wilhelm GROTEFEND, *Wilhelm VI.*, in: *Allgemeine Deutsche Biographie XLIII*, Leipzig 1898, s. 54-60; Ferdinand SPEHR, *August der Jüngere, Herzog zu Braunschweig und Lüneburg*, in: *Allgemeine Deutsche Biographie I*, Leipzig 1875, s. 660-662.

²⁶³ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 6. února 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

²⁶⁴ „Den 27 brachen sie auf von Braunschweig nach gehörter Predigt,...“ K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 27. března 1661. Tamtéž.

²⁶⁵ V. BŮŽEK - J. HRDLIČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 243. Srov. M. DURAJOVÁ - R. SMÍŠEK, *Hieronymus der Ältere Schlick*, s. 95.

²⁶⁶ „Den 12 passirte nichts“ Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 12. března 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

²⁶⁷ Prvních 6 dní vyslancova putování shrnuje v jednom zápisu. Až od sedmého dne se v záznamech objevují konkrétní data. Šlechtic nejspíš shrnul první dny proto, že je celé procestoval a nic zvláštního se nepřihodilo.

²⁶⁸ J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle v předbělohorské době*, in: L. Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16-18. století*, Ústí nad Labem 1992 (= *Acta Universitatis Purkynianae, Studia historica 1*), s. 19; V. BŮŽEK - J. HRDLIČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 224; V. BŮŽEK a kol., *Světy posledních Rožmberků*, s. 275.

cyklus urozeného jedince.²⁶⁹ Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu se orientoval podle stolování zejména při pobytu na jednotlivých knížecích a kurfiřtských dvorech. Dle vyslancových zápisů se řada událostí nebo činností odehrála před obědem, po obědě či po večeři. V menší míře pak využíval rozdělení denního cyklu na ráno, dopoledne, odpoledne a večer. Zápisy Gottlieba Amadea z Windischgrätzu také mohou posloužit jako dobrý příklad toho, že společnost raného novověku se pomalu učila vnímat čas v rámci hodin a někdy i minut.²⁷⁰ Šlechtic rozlišoval vedle hodin také menší časové úseky, jako byla půl a čtvrt hodina. Například vnímal, v kolik hodin dorazil do jednotlivých měst a šlechtických rezidencí.²⁷¹ Rovněž si zapisoval v kolik hodin se šlo k hodovní tabuli a jak dlouho stolování trvalo.²⁷²

Pro cestovatele se stala nepostradatelnou nejenom orientace v čase, ale i v prostoru. Vyslancovy denní záznamy přibližují, jak sám pisatel vnímal ubíhající a měnící se krajinu. Vzdálenost mezi městy, kterými projížděl, si uvědomoval velice silně. Do deníku si zapisoval počet ujetých mil i hodin, jež oddělovaly jednotlivé zastávky.²⁷³ Podrobné záznamy o míjených městech a vzdálenostech umožňují sestavit téměř kompletní itinerář vyslancovy cesty.²⁷⁴ Vzdálenost, kterou ujel, vnímal i z pohledu cestovatele-pasažéra. Částečně si zaznamenával počty přepřahání, případně poštovních vozů, jež musel použít, aby dorazil z místa na místo. Například z Vídně vyjel poštovním vozem 1. ledna 1661. Ještě téhož dne dvakrát přesedl do jiných poštovních kočárů.²⁷⁵ Když putoval poštovním vozem, mohl se spolehnout na postilióna, který ovládal spřežení a znal krajinu i cestu. Čas od času se však dostal do situace, kdy cestoval v zapůjčeném kočáře. Například na cestě z Darmstadtu, kdy po

²⁶⁹ V. BŮŽEK - J. HRDLIČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 249. Srov. M. DURAJOVÁ – R. SMÍŠEK, *Hieronymus der Ältere Schlick*, s. 94.

²⁷⁰ V. BŮŽEK - J. HRDLIČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 250.

²⁷¹ Při příjezdu do Darmstadtu si zapsal, že bylo 11 hodin večer. Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 19. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

²⁷² První den na zámku ve Wolfenbüttelu probíhal oběd až do 4 hodin odpoledne. V 5 hodin se troubilo k večeři, kam vyslanec dorazil v 6 a setrval zde do půl desáté večer. K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 13. února 1661. Tamtéž.

²⁷³ Čas pro určení vzdálenosti použil například při odjezdu z Kasselu. Zapsal si, že slavnostní rozloučení proběhlo po půl hodině cesty z města. Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 10. února 1661. Tamtéž. Pomocí mil pak například zapsal polohu Langenfeldu, který podle něj ležel 5 mil od Onolzachu a 2 míle od Winsheimu. Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 14. ledna 1661. Tamtéž.

²⁷⁴ Itinerář cesty Gottlieba Amadea z Windischgrätzu je součástí přílohy této práce. K tomu tabulka „*Itinerář cesty Gottlieba Amadea z Windischgrätzu po dvorech knížat a kurfiřtů Římsko-německé říše, kterou vykonal jako císařský vyslanec na začátku roku 1661 v období od 1. ledna do 22. dubna.*“

²⁷⁵ K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 1. ledna 1661. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

několik dní putoval ve vypůjčeném kočáře v doprovodu darmstadtského hofmistra, jistého Rauhense. Právě hofmistr pomáhal vyslancovi a jeho družině se zorientovat v neznámé krajině.²⁷⁶

Během putování se však Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu se svým doprovodem ocitl v situacích, kdy zabloudil. Tomu by nasvědčoval deníkový záznam z 19. ledna 1661, kdy se císařský vyslanec přesouval z Aschaffenburku do Darmstadtu. Než však dorazil do Darmstadtu musel si nechat od místních poradit správný směr cesty.²⁷⁷ Podobnou situaci zažil diplomat během přesunu z Ziegenheimu do Burgmündu 3. dubna 1661. V deníkovém zápise k tomuto dni se v účtech nachází položka: „... *dem weg weyser I R[eichs] Th[alle]r*“.²⁷⁸ Služby osoby, která mu ukázala cestu, využil nejspíš proto, aby zjistil, kterým směrem se měl vydat do Burgmündu.²⁷⁹

²⁷⁶ K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 25 až 29. ledna 1661. Tamtéž

²⁷⁷ K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 19. ledna 1661. Tamtéž.

²⁷⁸ K tomu zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 3. dubna 1661. Tamtéž

²⁷⁹ Autorka tak usuzuje z místa, kde se v deníku zápis o službách ukazatele nacházel. Kdyby se vyslanec ptal na cestu někam jinam, zápis by nezahrnul do výdajů za pobyt v Ziegenheimu. Zápis v deníku Gottlieba Amadea z Windischgrätzu z 19. ledna a 3. dubna 1661. Tamtéž.

Závěr

Předkládaná bakalářská práce si vytkla za cíl zrekonstruovat diplomatickou cestu Gottlieba Amadea z Windischgrätzu po říšsko-německých kurfiřtských a knížecích dvorech, kterou vykonal v období od 1. ledna do 22. dubna 1661. Tato analýza pohlíží na vyslancovu činnost během diplomatické mise optikou dějin každodennosti a částečně využívá i konceptu symbolické komunikace. V heuristické fázi vycházela autorka zejména ze šlechticova cestovního deníku, jenž se dochoval v opise, a z relací, jež zasílal hrabě z Windischgrätzu císaři do Vídně. Tyto prameny jsou uloženy ve Státním oblastním archivu Plzeň, pobočce Klášter u Nepomuku, Rodinném archivu Windischgrätzů.

Práce je rozdělena do tří kapitol, které jsou řazeny tematicky. První z nich seznámila čtenáře s osobností Gottlieba Amadea z Windischgrätzu. Tento říšský šlechtic-protestant patřil ve druhé polovině 17. století k nejvlivnějším osobnostem na dvoře Leopolda I. ve Vídni. Zúčastnil se řady diplomatických misí po celé Evropě, při kterých se několikrát projevil jako schopný diplomat. Císař jej za jeho vyslanecké služby odměnil jmenováním do vysokých dvorských úřadů a propůjčil mu řadu titulů a privilegií. V roce 1682 přestoupil hrabě z Windischgrätzu ke katolické víře, což mu pomohlo upevnit jeho mocenské postavení na císařském dvoře.

Druhá část předkládané bakalářské práce reflektuje vývoj diplomacie v 17. století. Zabývá se diplomatickou kariérou, kterou mohli nastoupit barokní šlechtici ve službách rakouských Habsburků. Vedle vojenské, dvorské, církevní a zemské se právě diplomatická kariéra stala jednou z možností, jejímž prostřednictvím uplatňovali ctižádostiví urození jedinci svůj vliv na vídeňském dvoře. Obraz ideálního diplomata splňoval podle dobových příruček takový šlechtic, který ovládal cizí jazyky, měl dostatečné vzdělání a znalosti v oblasti práva. Musel se také dostatečně orientovat ve složité politické situaci, jež v 17. století panovala v Evropě. Nezbytností se stalo rovněž patřičné společenské postavení daného šlechtice-diplomata, který měl oplývat velkým majetkem. Diplomatické mise se totiž stávaly často finančně náročnou záležitostí a vyslanec ve službách císaře si musel hradit všechny výdaje sám. Po návratu mohl požádat dvorskou kancelář o proplacení nákladů, ale panovník jim většinou vrátil jen část peněz. Zbytek ambasadorovy pohledávky císař nahradil propůjčením některého vysokého dvorského úřadu, případně šlechtického titulu. Z tohoto důvodu se

diplomatická kariéra stala pro urozené jedince jakýmsi odrazovým můstkem do vyšších dvorských úřadů.

Ve třetí a stěžejní části předložené bakalářské práce autorka upřela svou pozornost ke každodennímu životu císařského vyslance Gottlieba Amadea z Windischgrätzu během jeho diplomatické cestě po dvorech knížat a kurfiřtů Římsko-německé říše v roce 1661. Císařský diplomat zde měl za úkol vyjednat finanční a vojenskou pomoc v boji proti Turkům. Pro úspěch při vyjednávání se snažil získat vlivné přímluvce na jednotlivých dvorech říšské šlechty. Jeho mise vyžadovala neustálé a pokud možno co nejrychlejší přesuny mezi rezidencemi jednotlivých říšských šlechticů. Z cestovního deníku i z vyslancových relací vyplývá, že se hrabě z Windischgrätzu v prvních měsících roku 1661 často potýkal s nepřízní počasí. Šlechtic se při jízdě krajinou zajímal o prostor kolem něj, což dokládají zápisky v deníku. Pečlivě si zapisoval, kudy projížděl a kde se zastavil na noc. K pevným součástem šlechticova každodenního života patřila rytmiizace dne, od které se odvíjela veškerá jeho činnost. Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu členil den na menší časové úseky zejména pomocí stolování a čas upřesňoval i pomocí hodin.

Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu vystupoval během diplomatické mise jako zástupce Leopolda I. Tomu mělo odpovídat i jeho chování a jednání, jež se řídilo dvorským ceremoniálem. Jeho postavení císařského vyslance se muselo veřejně potvrdit v očích přihlížejících jedinců. K tomu sloužil rituál slavnostních vjezdů, který se konal při vyslancově vstupu do říšských měst či do rezidenčních měst říšské šlechty. Slavnostní uvítání diplomata při příjezdu provázela řada symbolických gest, která měla poukazovat na urozenost císařského vyslance a velký význam jeho návštěvy. Hrabě z Windischgrätzu se pak na dvorech říšské šlechty účastnil rozličných slavností a zábav, při kterých vyslanec reprezentoval císařský majestát. Jednalo se o štvance, plesy, hostiny, stolní hry a pijácké zábavy. Při těchto událostech se vytvářel prostor k vyslancově sebezprezentaci. Zároveň zde mohl neoficiálně rozmlouvat se svým hostitelem a jinými urozenci daného regionu.

Téma, které se týká diplomatické činnosti barokních šlechticů a jejich vyslaneckých misí se v současné době nachází v popředí zájmu českých i zahraničních historiků. Právě postava Gottlieba Amadea z Windischgrätzu a jeho diplomatická kariéra přímo vybízejí k podrobnějšímu rozpracování v rámci dalšího výzkumu. Rodinný archiv Windischgrätzu v tomto ohledu skýtá nepřeberné množství pramenů, jež mapují nejen

vyslaneckou činnost hraběte z Windischgrätzu ve službách Leopolda I. Nachází se zde také velké množství šlechticovy korespondence, jejíž datace spadá zejména do poslední třetiny 17. století. Pozornost by se mohla obrátit i k vídeňským archivům, kde je ukryto mnoho písemností, jež souvisejí s diplomatickou činností barokních šlechticů ve službách Habsburků, nebo ke šlechtickým rodinným archivům významných dvorských hodnostářů v bezprostředním okolí Leopolda I.

VI. Seznam archivních pramenů a použité literatury

VI.1 Seznam archivních pramenů

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Opis deníku Gottieba z Windischgrätzu z cesty po Německu 1661, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Relace císaři z cesty po Německu 1661, inv. č. 1393/1, sign. 93.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Povolení k pobytu Bartoloměje z Windischgrätzu ve Štýrském Hradci vydaná císařem Ferdinandem II., inv. č. 468 - 469, sign. 451A - 451B, L 272 – 273.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Svatební smlouva Bartoloměje z Windischgrätzu s Annou Sidonií roz. z Herbersteinu, inv. č. 439, sign. 421, L 255.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Křestní list Gottlieba Amadea z Windischgrätzu, inv. č. 462, sign. 445.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Listina, kterou Leopold I. povýšil Gottlieba Amadea a jeho potomky do stavu říšských hrabat, inv. č. 510, sign. 488, L 286.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Jmenování Windischgrätze císařským komořím, inv. č. 532, sign. 508.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Osobní dopis Leopolda I. adresovaný Windischgrätzovi (vyjádření důvěry), inv. č. 546, sign. 521.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, prameny, jež se týkají udělení Řádu zlatého rouna Gottliebovi Amadeovi z Windischgrätzu, inv. č. 581, 597-599, sign. 557, 573-575.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Udělení titulu nejvyššího zemského štolby ve Štýrsku, inv. č. 612, sign. 687.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Windischgrätzovo jmenování skutečným dvorním maršálkem, inv. č. 654, sign. 630.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Čekatelský dekret pro Windischgrätze na místo říšského dědičného číšníka, inv. č. 682, sign. 657.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Dekret Leopolda I., kde si stěžuje, že Windischgrätz trpí na svém panství nekatolíky, inv. č. 513, sign. 491, L 289.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Svatební smlouva Gottlieba Amadea z Windischgrätzu a Marie Eleanory roz. z Oettingenu, inv. č. 531, sign. 507.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Svatební smlouva Gottlieba Amadea z Windischgrätzu a Emílie Markéty ovdovělé hraběnky Slavatové, roz. z Holland-Brederode, a jejich oddací list, inv. č. 516-517, sign. 495-496.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Závěť a kodícil Emílie Markéty roz. Holland-Brederode, inv. č. 522, sign. 499.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Windischgrätz koupil panství Přerov, inv. č. 679, sign. 655A.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Držba panství Hornstein v Uhrách, inv. č. 1340, sign. 9.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Listina o koupi panství St. Peter in der Au, inv. č. 564, sign. 538, L 297.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu získal inkolát v Království českém, inv. č. 611, sign. 586, L 310.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu získal indigenát v Uhrách, inv. č. 502, sign. 480.

SOA Plzeň, pobočka v Klášteře u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Závěť Bartoloměje z Windischgrätzu, inv. č. 470, sign. 452.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Pověřovací listina pro Gottlieba Amadea z Windischgrätzu a Františka Matyáše Maye pro jejich účast na říšském sněmu v Řezně, inv. č. 572, sign. 548.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, vyslanecká činnost Gottlieba Amadea z Windischgrätzu v Dánsku, inv. č. 549-550, sign. 524-525.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Dokumenty týkající se Windischgrätzova vyslanectví v Brunšvicku, inv. č. 547-548 a 551, sign. 523-522 a 526.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Windischgrätzova činnost v Paříži 1670, inv. č. 543-542, sign. 519-518.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Činnost Windischgrätze ve Švédsku, inv. č. 524, sign. 501.

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, Činnost Windischgrätze ve Švédsku, inv. č. 1419, sign. 119.

VI. 2 Seznam použité literatury

BECK, August, Adolf Wilhelm, in: Allgemeine Deutsche Biographie I, Duncker & Humblot, Leipzig 1875, S. 120-121.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Staré míry, váhy a peníze. Stručný přehled*, Plzeň 1984.

BEHRINGER, Wolfgang, *Im Zeichen des Merkur. Reichspost und Kommunikationsrevolution in der frühen Neuzeit*, Göttingen 2003.

BINKOVÁ, Simona - POLIŠENSKÝ, Josef (edd.), *Česká touha cestovatelská. Cestopisy, deníky a listy ze 17. století*, Praha 1989.

BITTNER, Ludwig – GROß, Lothar (edd.), *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648) I.*, s. 124, 126, 129, 130, 131, 143 a 149.

BOBKOVÁ, Lenka-NEUDERTO VÁ, Michaela (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti (Reisen im Leben der Gesellschaft)*. Sborník příspěvků z konference, Ústí nad Labem 1997.

BURKE, Peter, Jazyk gesta v raně novověké Itálii, in: týž (ed.), *Variety kulturních dějin*, Brno 2006, s. 67-83.

BŮŽEK, Václav, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006 (= Monographia historica 7).

BŮŽEK, Václav, *Symboly rituálu. Prohlášení Ferdinanda I. císařem ve Frankfurtu nad Mohanem*, in: Martin Nodl – Petr Sommer (edd.), *Verba in imaginibus. Františku Šmahelovi k 70. narozeninám*, Praha 2004, s. 159-167.

BŮŽEK, Václav, *Symboly rituálu. Slavnostní vjezd Ferdinanda I. do Prahy 8. listopadu 1558*, in: Luděk Březina- Jana Konvičná – Jan Zdichynec (edd.) *Ve znamení zemí Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc.*, Praha 2006, s. 112-128.

BŮŽEK, Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010 (= Česká historie 22).

BŮŽEK, Václav, *Šlechta raného novověku v českém dějepisectví devadesátých let*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 5-28.

- BŮŽEK, Václav, „*Páni a přátelé*“ v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku, *Český časopis historický* 100, 2002, s. 229-264.
- BŮŽEK, Václav, *Přípitek ve společnosti raného novověku*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání* (= edice Historického myšlení 38), Praha 2007, s. 189-213.
- BŮŽEK, Václav, *Pijácké zábavy na dvorech renesančních velmožů (Ambras-Bechyně)*, in: Václav Bůžek-Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku* (=Opera historica 8), České Budějovice 2000, s. 137-161.
- BŮŽEK, Václav (ed.), *Společnost českých zemí raného novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10).
- Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002.
- CERMAN, Ivo, *Šlechtická kultura v 18. století. Česká šlechta a osvícenství*, Praha, 2011.
- CERMAN, Ivo, *Pojmy „frakce“, „strana“ a „kabala“ v komunikační praxi dvořanů Leopolda I.*, *Český časopis historický* 100, 2002, s. 33-54.
- CERMAN, Ivo, *Vzdělání a socializace kancléře Rudolfa Chotka*, *Český časopis historický* 101, 2003, s. 818-853.
- FUČÍKOVÁ, Eliška (ed.), *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze*, Praha 1989.
- DRESSEL, Gert, *Wissenschaftspraxis-Biographien-Generationen. Ein paar Facetten einer Reflexiven Historischen Anthropologie*, in: Václav Bůžek – DanaŠtefanová (edd.), *Menschen – Handlungen – Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (Opera historica 9), s. 27-69.
- DROSTE, Heiko, *Im Dienst der Krone. Schwedische Diplomaten im 17. Jahrhundert*, Berlin 2006.
- van DÜLMEN, Richard, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002.
- DURAJOVÁ, Miroslava – SMÍŠEK, Rostislav (Edd.), *Hieronymus der Ältere Schlick. Das tagebuch eine selbstdarstellung aus den Jahren 1580-1582*, České Budějovice 2008 (= Prameny k českým dějinám 16. -18. století, řada B, svazek II).
- van GENNEP, Arnold, *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha 1997.

- GROTEFEND, Wilhelm, Wilhelm VI., in: Allgemeine Deutsche Biographie XLIII, Leipzig 1898, s. 54-60.
- GRULICH, Josef, „Slavnostní okamžiky“ - svatební a křestní obřad v období raného novověku (Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století), Historická demografie 23, 2000, s. 49-82.
- GUREVIČ, Aron J., *Kategorie středověké kultury*, Praha 1978, s. 166-185.
- HAHN, Peter-Michael, *Höfische Festkultur in den protestantischen Reichsterritorien während der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku (=Opera historica 8), České Budějovice 2000, s. 55-77.
- HAYWOOD, John – CATCHPOLE, Brian – HALL, Simon – BARRATT, Edward, *Historie světa. Atlas světových dějin*, Praha 1998.
- HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 2002.
- HLAVAČKA, Milan, *Cestování v éře dostavníků*, Praha 1996.
- HOFMANN, Gustav, *Vývoj, stav a úkoly naší merologie*, Archivní časopis 24, 1974, s. 215-222.
- HOFMANN, Hanns Hubert, *Albrecht V.*, in: Neue Deutsche Biographie I, Berlin 1953, s. 163.
- HOJDA, Zdeněk, *Cesty a cestovatelé v raném novověku*, Litoměřice 1994.
- HOJDA, Zdeněk, „Kavalírské cesty“ v 17. století a zájem české šlechty o Itálii, in: Itálie, Čechy a střední Evropa, Praha 1986, s. 216-239.
- HOLÝ, Martin, *Výchova a vzdělání české a moravské šlechty v 16. a v první třetině 17. století*, Folia historica bohemia 21, 2005, s. 111-210.
- HOLÝ, Martin, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělání chytů z českých zemí na prahu novověku (1500-1620)*, Praha 2010 (Práce historického ústavu AV ČR, řada A, svazek 28).
- HOLÝ, Martin, *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*, Historická demografie 28, 2004, s. 15-33.
- HRDLIČKA, Josef, *Slavnostní stolování na aristokratickém dvoře v raném novověku*, in: Václav Bůžek- Pavel Král (edd.), Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku (=Opera historica 8), České Budějovice 2000, s. 293-314.

- HRDLIČKA, Josef, *Rituál stolování na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích*, in: Václav Bůžek-Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (Opera historica 7), s. 619-653.
- HRBEK, Jiří, *České barokní korunovace*, Praha 2010.
- HRBEK, Jiří, *Postavení diplomata v mezinárodním systému poloviny 17. století*, in: Jan Zdichynec (ed.), *Od konfesijní konfrontace ke konfesijnímu míru*. Sborník z konference k 360. výročí uzavření vestfálského míru, Ústí nad Orlicí 2008, s. 222-234.
- IGGERS, Georg, *Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivy k postmoderní výzvě*, Praha 2002.
- JÍRŮ, Roman, *Der Reichstag in Regensburg und Gottlieb von Windischgrätz im Spiegel der Dokumente aus den Jahren 1683-1688*, Verhandlungen des Historischen Vereins für Oberpfalz und Regensburg 131, 1991, s. 325-327.
- KELLER, Katrin, *Hofdamen. Amtsträgerinnen im Wiener Hofstaat des 17. Jahrhundert* Wien-Köln-Weimar 2005.
- KNOZ, Tomáš – DVOŘÁK, Jan (edd.), *Šlechta v proměnách věků*, Brno 2011 (= Země a kultura ve střední Evropě 17).
- KOLDINSKÁ, Marie, *Svět Adama mladšího z Valdštejna optikou jeho deníků (Příspěvek ke každodennosti a mentalitě renesančního aristokrata)*, Folia historica bohemia 18, 1997, s. 127-131.
- KOLDINSKÁ, Marie -MAŤA, Petr (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997.
- KRÁL, Pavel, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století*, in: Bůžek, Václav – Král, Pavel (edd.), *Šlechta v Habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 439-456.
- KUBEŠ, Jiří, *Diplomatické cesty, kariéra a cestovní deníky v době okolo roku 1700 na příkladech cest Kryštofa Václava z Nostic a Leopolda Antonína Šlika*, in: Eva Frimmová – Elisabeth Klecker (edd.), *Itineraria Posoniensia*. Sborník z medzinárodnej konferencie Cestopisy v novoveku, ktorá sa konala v dňoch 3.-5. novembra 2003 v Bratislave, Bratislava 2005, s. 134-142.
- KUBEŠ, Jiří, *Diplomaticko-úřední cesta generálního válečného komisaře Leopolda Antonína Josefa hraběte Šlika z Pasounu a Holiče (1663-1723) po středoněmeckých dvorech v roce 1706*. Východočeský sborník historický 11, 2002, s. 41-83.

- KUBEŠ, Jiří, *Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*, Pardubice 2011 (=habilitační práce UHV FF UPa).
- KUBEŠ, Jiří (ed.), *Kryštof Václav z Nostic. Deník z cesty do Nizozemí v roce 1705*, Praha 2004.
- LAUFHÜTTE, Almut – LAUFHÜTTE, Hartmut (edd), *Gottlieb Graf von Windischgrätz: Die Gedichte*. Tübingen: Niemeyer 1994 (= Frühe Neuzeit 3).
- LAUFHÜTTE, Hartmut – SCHUSTER, Ralf (edd.), *Sigmund von Birken: Briefwechsel Birken / Harsdörffer, Rist, Schottelius, Stubenberg, Windischgrätz. Teil I - II*, Tübingen: Niemeyer 2007 (=S. v. Birken Werke und Korrespondenz 9).
- von LEHSTEN, Lupold, *Die hessischen Reichstagsgesandten im 17. und 18. Jahrhundert I*, Darmstadt 2003 (= Quellen und Forschungen zur hessischen Geschichte 137), s. 212-217.
- LENDEROVÁ, Milena a kol, *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002.
- MAREK, Pavel, *Klientelní strategie španělských králů na pražském císařském dvoře konce 16. a počátku 17. století*, Český časopis historický 105, 2007, s. 40-89.
- MAŤA, Petr, *Karneval v životě a myšlení raně novověké šlechty*, in: Václav Bůžek-Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy*, s.163-189.
- MAŤA, Petr, *Nejstarší české a moravské deníky (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*, in: *Folia historica bohemica* 18, 1997, s. 99-120.
- MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie 1500-1700*, Praha 2004
- MAĆZAK, Antoni, *Travel in early modern Europe*, Cambridge 1995, s. 263-266.
- MELKESOVÁ, Miroslava, *Křtiny a úvod ve venkovském prostředí raného novověku*, *Historický obzor* 14/2003, s 262-276.
- MELKESOVÁ, Miroslava *Adhiberi solent, qui compatres vocantur. Kmotrovství ve venkovském prostředí raného novověku na základě výzkumu cyhovské farnosti*, *Historická demografie* 27/2003, s. 63-120.
- MUIR, Edward, *Ritual in Early Modern Europe*, Cambridge 2005.
- MÜLLER, Klaus, *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westfälischen Frieden (1648/1740)*, Bonn 1976.
- Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XXVII*, Praha 1908.

- PÁNEK, Jaroslav, *Život na šlechtickém sídle v předbělohorské době* in: L. Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století, Ústí nad Labem 1992* (=Acta Universitatis Purdyanae, Studea historica 1), s. 19.
- SIENELL Stefan, *Die Geheime Konferenz unter Kaiser Leopold I. Personelle Strukturen und Methoden zur politischen Entscheidungsfindung am Wiener Hof*, Frankfurt am Main-Berlin-Bern-Bruxelles-New York-Oxford-Wien 2001.
- SMÍŠEK, Rostislav, „Dvorská“ kariéra očima knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku, *Jihočeský sborník historický* 73, 2004, s. 94-120.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Antonín Florián z Lichtenštejna a Řím. Sebe prezentace císařského vyslance na sklonku 17. století*(= dosud nepublikovaná studie).
- SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I*, České Budějovice 2009 (= Monographia historica 11).
- SMÍŠEK, Rostislav, *Leopold I., Markéta Tereza Španělská a Ferdinand z Dietrichstina. Návštěva císařské rodiny v Mikulově roku 1672 jako prostředek symbolické komunikace*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= Opera historica 12), s. 65-111.
- SPEHR, Ferdinand, *August der Jüngere, Herzog zu Braunschweig und Lüneburg*, in: *Allgemeine Deutsche Biographie I*, Duncker & Humblot, Leipzig 1875, s. 660–662.
- STELLNER, František, *Korunovace v Královci. K 300. výročí povýšení Pruska na království*, *Dějiny a současnost* 23, 2001, č. 3, s. 39-44.
- STIEVE, Gottfried, *Europäisches Hoff-Ceremoniel, In welchem Nachricht gegeben wird, was es für eine Beschaffenheit habe mit der Prærogativa und dem aus selbiger fliessenden Ceremoniel, welches Zwischen Käyser-und königl. Maiestaten, Churfürsten, Cardinälen, Fürsten und freyen Republicquen, dero Gesandten und Abgesandten beobachtet wird, Nebst beygefügetem Unterrichts was ein Legatus á Latere, Nuncius Apostolicus, Ambassadeur, Envoyé Plenipotentarius, Commissarius, Resident, Agent, Secretarius, Deputatus, Consul, so wohl seiner Würde, als seinem Amte nach sei, und wie es mit dererselben character, Creditiv, Instuction, Passeport, Quartier, Inviolabilität, Immunität, Reception, Magnificentz, Tutulatur ec. beschaffen, auch was es wegen des ceremoniels, auf Frieden-Schlüssen und bey hufen, für mißhelligkeiten gegeben*, Leibzig 1723.

- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Symbolische Kommunikation in der Vermoderne. Begriff – Thesen – Forschungsperspektiven*, Zeitschrift für historische Forschung 31, 2004.
- von SÜDENHORST, Hans Zwiedineck, „*Windisch-Graetz, Freiherr und Reichsgraf Gottlieb Amadeus*“, in: *Allgemeine Deutsche Biographie* XLIII, 1898, s. 416.
- VÁLKA, Josef, *Barokní slavnosti*, in: Zdeněk Hojda (ed.), *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, Praha 1999, s. 53-63.
- VÁŇOVÁ, Ladislava, „*Jak rád bych stoupal na vrcholky hor.*“ *Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu*, in: *Sborník Chebského muzea* 1999, s. 119.
- VOREL, Petr, *Místodržitelství dvůr arciknížete Ferdinanda Habsburského v Praze roku 1551 ve světle účetní dokumentace*, *Folia historica bohemia* 21, 2005.
- VYBÍRAL, Zdeněk, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005.
- WALTHER, Philipp, *Georg II. (Landgraf von Hessen-Darmstadt)*, *Allgemeine Deutsche Biographie* VIII, Leipzig 1878, s. 674-677.
- WINKELBAUER, Thomas, *Ständefreiheit und Fürstenmacht. Länder und Untertanen des Hauses Habsburg im konfessionellen Zeitalter I.*, in: Herwig Wolfram (ed.), *Österreichische Geschichte 1522 – 1699*, Wien 2004.
- von WURZBACH, Constantin, *Biographisches Lexicon des Kaisertums Österreich* LVII, Wien 1889.
- ZEDLER, Johann Heinrich, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon Aller Wissenschaften und Künste* LVII, Halle-Leipzig 1732-1754.

VII. Přílohy

VII. 1 Tabulky

VII.1.1 Itinerář cesty Gottlieba Amadea z Windischgrätzu po dvorech knížat a kurfiřtů Římsko-německé říše, kterou vykonal jako císařský vyslanec na začátku roku 1661 v období od 1. ledna do 22. dubna.

Měsíc	Den	Místo noclehu	Poznámka
<i>prosinec</i>	31.	Vídeň	
<i>leden</i>	6.	Regensburg	
	8.	Norimberg	
	9.-14.	Ansbach	
	14.	Langenfeld	
	15.-18.	Würzburku	přes Posten, Kizing
	19.-25.	Darmstadt	přes Aschaffenburg a Dieburg
	25.-27.	Frankfurt nad Mohanem	
	27.	Rosbach	
	28.	Gießen	
	29.	Ziegenheim	přes Marburg
<i>leden/únor</i>	30.1- 10.2	Kassel	
<i>únor</i>	11.	Northeim	
	12.-23.	Wolfenbüttel	přes Salzgitter
	23.	Gevershagen	
	24.	Osterode	přes Güttel
	25.-28.	Herzberg	
	28.	Klausthal	
<i>březen</i>	1.-16.	Wolfenbüttel	
	16.-17.	Brunšvicko	17. ráno odjezd směr Hamburk
	19.-20.	Hamburk	20. ráno odjezd směr Brunšvik
	21.-27.	Brunšvik	

	28.	Northeim	
<i>březen/duben</i>	29.3-2.4	Kassel	přes Münden
<i>duben</i>	2.-3.	Ziegenheim	přes Felßberg
	3.-6.	Burgmünd	
	6.	Homburg	
	7.-9.	Frankfurt nad Mohanem	
	9.	Seeligenstadt	
	10.-12.	Remling	přes Spesser, Weng, Lengfeld
	12.	Würzburg	
	13.	Newstadt	přes Kizing
	14.	Norimberk	
	15.	Trining	
	16.-19.	Řezno	
	19.	Deikendorf	
	20.	Aspoch	
	22.	Videň	

VII.2. Obrazové přílohy

1. Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu [převzato z http://www.phil.uni-passau.de/projekt-birken/FFN_Bilder.html, odkaz funkční k 26. červenci 2012.]
2. Deník Gottlieba Amadea z Windischgrätzu – Úvodní strana, která zahrnuje zápis z 1. až 9. ledna 1661 [převzato z SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, kart. 3, inv. č. 514, sign. 492.]
3. Relace Gottlieba Amadea z Windischgrätzu, kterou zaslal císaři 26. ledna 1661 z Frankfurtu nad Mohanem [převzato z SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, RA Windischgrätzů, *Říšské a státní záležitosti-miscellanea 1661-1739*, inv. č. 1393/1, sign. 93.]
4. Albrecht II. Braniborský [převzato z http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/80/Albrecht_von_Brandenburg-Ansbach_%28aka%29.jpg, odkaz funkční k 26. červenci 2012.]
5. Jiří II. Hessensko-Darmstadtský [převzato z <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/32/Georg-II-HD.jpg>, odkaz funkční k 26. červenci 2012.]
6. August II. Brunšvicko-Wolfenbüttelský [převzato z http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7b/August_d.J..jpg, odkaz funkční k 26. červenci 2012.]
7. Alžběta Sofie z Mecklenburgu – manželka Augusta II. Brunšvicko-Wolfenbüttelského [http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Elisabeth_Sophie_of_Mecklenburg.jpg, odkaz funkční k 26. červenci 2012.]
8. Wolfenbüttelská knihovna [převzato z http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fd/Conrad_Buno02.jpg, odkaz funkční k 26. červenci 2012.]
9. Ansbach [převzato z <http://greif.uni-greifswald.de/geogreif/geogreif-content/upload/sta/Onoltzbach.jpg>, odkaz funkční k 26. červenci 2012.]

10. Kassel [převzato z
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/78/Kassel-merian.jpg>,
odkaz funkční k 26. červenci 2012.]
11. Hamburk [převzato z <http://greif.uni-greifswald.de/geogreif/geogreif-content/upload/sta/StaHamburg.jpg>, odkaz funkční k 26. 7. 2012.]

Obr. 1 Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu

In dem die Königliche Majestät, Kaiser
 aller christlichen Reiche dem Herzog Ernst Augustus
 aus dem Herzogtum Sachsen Weimar, durch
 seine Excellenz den Obersten Grafen von Windischgrätz,
 kaiserlichen Generalfeldmarschalls, die obersächsischen
 kaiserlichen, und verordneten sächsischen Regiments
 die Regiments anführer, als jeder sich dem Herzog
 zur Local und Bräutigam, oder sächsischen Regimenten,
 am 1 Jan. des obb. Jahres abend dem sächsischen mit
 einem Hofmeister, kaiserlichen Oberst. Fugler, auf
 der Zeit am 11ten vorbey, und nach alldem das zwei
 Geschw. sächsischen, weil aber wenig und weder so gar
 die, also es sich unmöglich war, so bald zu kommen, sind
 sie erst am 6ten nitzen in Regensburg angekommen, wo
 selbige, so in einem Blau Blau sehr heftig eintrug
 die sächsische mittelsthand, und einen sächsischen
 krieg anfangen, und in die sächsische freigegeben, an dem
 die Regensburg sind so die 7. angekommen, und des 8ten
 nitzen in Regensburg sehr angekommen, deshalb sind
 von dem Obersten durch einen sehr sächsischen mittelsthand
 sehr, d. einen sächsischen anfangen, und mit 32 sächsischen
 allerhand sächsischen, und zwei sächsischen sehr besetzt
 worden, woher seine Excellenz sehr meiste noch angekommen
 an einen geistlich.
 Es befehlet O. Excellenz selben bey dem sächsischen, und selbige
 sich bey einem sächsischen bey dem sächsischen, bey dem sächsischen,
 muss sein aber sächsischen, so bey dem sächsischen bey dem sächsischen,
 muss von sächsischen, und bey dem sächsischen bey dem sächsischen.
 Er 9. haben sie sächsischen bey dem sächsischen, wo selbige sächsischen
 oder eines sächsischen mittelsthand sächsischen bey dem sächsischen
 durch der mittelsthand sächsischen bey dem sächsischen, aber so es
 auf, und nach, die Zeit bis nach sächsischen, aber so es

Obr. 2 Deník Gottlieba Amadea z Windischgrätzu
 – Úvodní strana, která zahrnuje zápis z 1. až 9. ledna 1661

Obr. 4 Albrecht II. Braniborský

Obr. 5 Jiří Hessensko-Darmstadtský

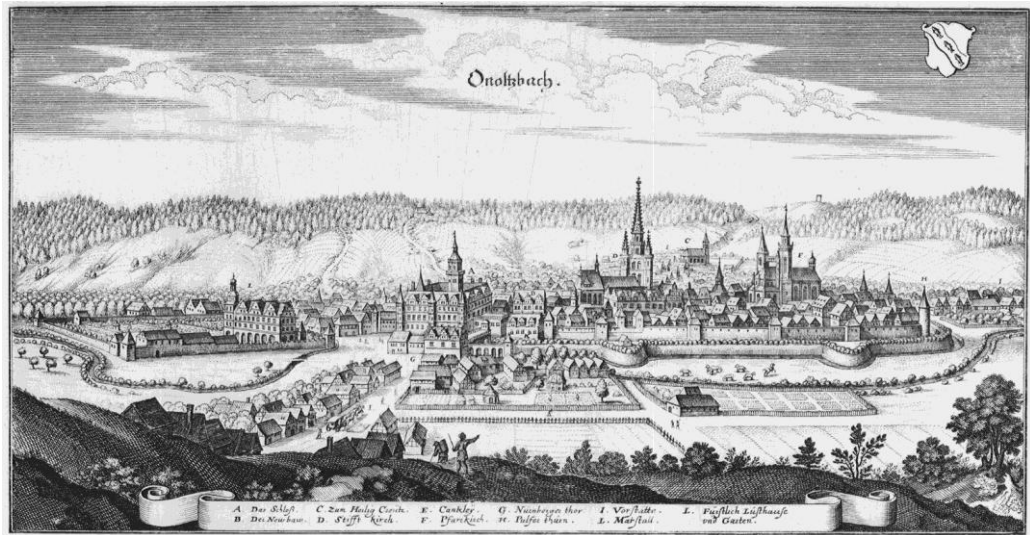
Obr. 6 August II. Brunšvicko-Wolfenbüttelský

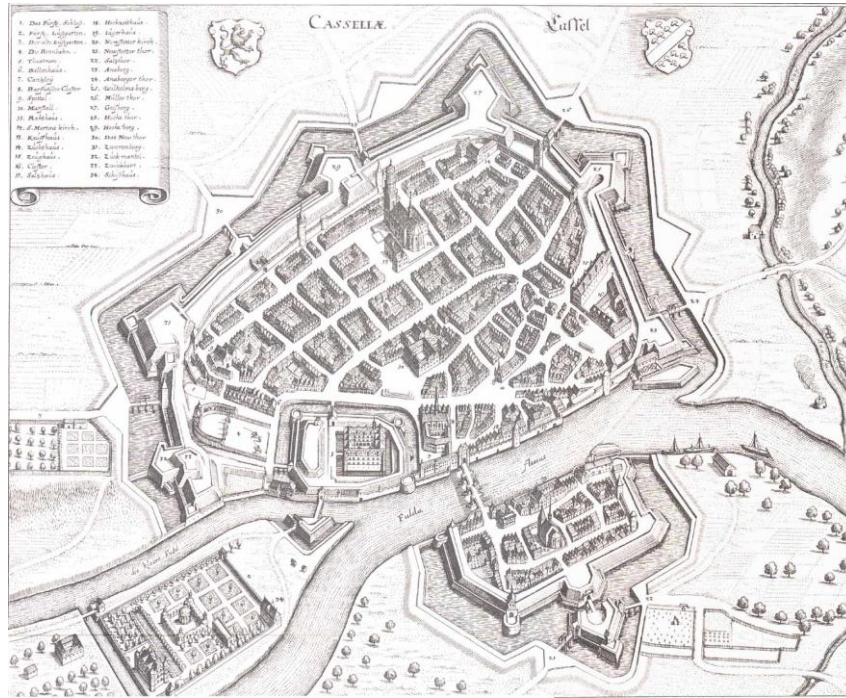
**Obr. 7 Alžběta Sofie z Mecklenburgu
– manželka Augusta II. Brunšvicko-Wolfenbüttelského**

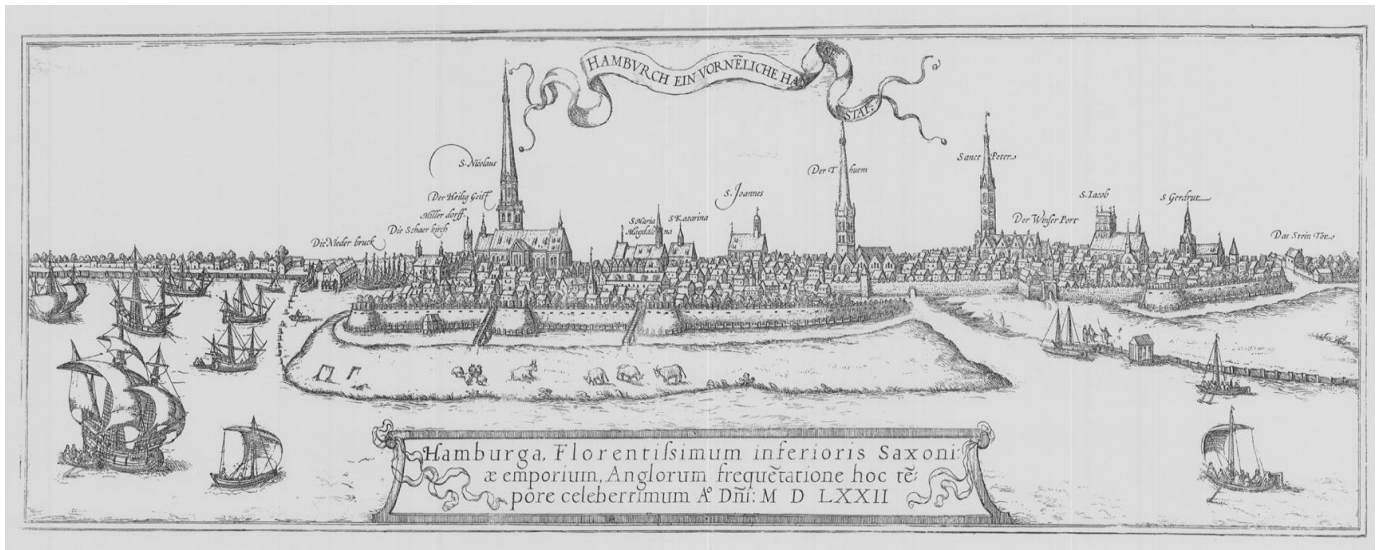
Obr. 8. Wolfenbüttelská knihovna

Obr.9 Ansbach

Obr. 10 Kassel

Obr. 11 Hambrurk